

روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران

خامل : متن قوانین - تصویبنامه ها - صورت مفصل مذاکرات مجلس شورای ملی
اخبار رسمی - فرامین - انتصابات - آئین نامه ها - بخش نامه ها - آگهی های رسمی و قانونی - مزاولات -

شماره تلفن : ۸۸۹۴ - ۸۸۹۵ - ۸۸۹۶ - ۵۴۴۸

۳ شنبه ۲۳ آذر ماه ۱۳۲۷

دیر، سید محمد هاشمی

سال چهارم - شماره ۱۱۱۶

صفحه ۲۷۸۴

دوره یازدهم قانونگذاری

شماره مسلسل ۱۶۵۰

روزنامه یومیه

فهرست مندرجات

۱. صورت مشروح مذاکرات صدویست و چهارمین

جلسه دوره یازدهم از صبحگاه ۱ تا ۱۲
- آگهی های رسمی ۱۳

شرحی بیان و تأکید نمودند که وقتی در مجمع ملل متحد آزادی و حقوق بشریت تصویب میشود در مجلس شورای ملی ایران نباید آزادی نمایندگان محدود گردد .

آقای رضوی بیان داشتند که بعضی بعنوان اعتراض بصورت مجلس حسن استفاده میکنند در حالی که نظامنامه باید در تمام موارد اجرا شود ضمناً در باب آئین نامه جدید تذکراتی دادند و صورت جلسات قرائت شده تصویب گردید .

آقای گلشایان وزیر دارائی راجع بمنذکرات آقای مهندس رضوی اشاره نمودند که ضمن تقدیم هر لایحه نظر دولت بعرض مجلس خواهد رسید و نسبت بقله و نان و وضع دکاکین نانوائی شرعی بیان داشته گفتند بر اثر تمویض رئیس اداره قله و بعضی مأمورین ناصالح آن اداره وضع نان از هر حیث بصورت بهتری درآمده و این مشکلات مولود قدغن بيمورد حمل و نقل غله بوده و اکنون آزاد شده و قیمت نیز یابین آمده است سپس با توضیحی از مالیات غیر مستقیم و تحمیلاتی که از این طریق بر طبقه ضعیف میشود و لزوم تبدیل آن بمالیات مستقیم بالاخص از طبقه ثروتمند و رعایت حال مؤئدین ثروت لایحه ای بقید يك فوریت تقدیم داشتند که بقایای مالیاتی تا پنجماه نوسمان از دفتر جزو جمع حذف شود .

آقای حاذقی بعنوان اخطار ماده ۱۰۲ نظامنامه در باب تشکیل جلسات و بی نظمیها و غیبت نمایندگان توضیحاتی داده گفتند هر گاه نظامنامه کاملا اجرا شود لواحق و قوانین مفید در دستور مجلس بلا تکلیف

مذاکرات مجلس

جلسه ۱۲۴

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز سه شنبه بیست و سوم آذر ماه ۱۳۲۷

فهرست مطالب :

- ۱ - تصویب صورت مجلس
- ۲ - بقیه مذاکره در آئین نامه داخلی جدید مجلس
- ۳ - بقیه مذاکره راجع به پرونده آقای احمد قوام
- ۴ - معرفی تیمسار سر لشکر هدایت ب معاونت وزارت جنگ و تقدیم لایحه تفاوت بودجه وزارت جنگ و بیانات آقای وزیر جنگ
- ۵ - تقدیم چهار دوازهم بودجه مملکتی از طرف آقای وزیر دارائی
- ۶ - موقع و دستور جلسه بعد - ختم جلسه

مجلس دوساعت و بیست دقیقه قبل از ظهر برباست آقای رضای حکمت تشکیل گردید

۱- تصویب صورت مجلس

صورت مجلس جلسه قبل را آقای صدرزاده (منشی) بشرح زیر قرائت کردند

دو ساعت و سه دقیقه بظهر روز يكشنبه ۲۱ آذر مجلس برباست آقای امیر حسین ظفر ایلخان نایب رئیس تشکیل و صورت جلسه پیش قرائت گردید .
اسامی غائبین جلسه گذشته که ضمن صورت مجلس خوانده شده است .
غائبین با اجازه - آقایان : کفائی - صاحب جمع فولادوند - رحیمیان - اورنگ - عبدالرحمن فرامرزی دکتر آشتیانی - بهار - علی اکبر ملکی - لبقوانی - سالار بهزادی - دولت شاهی .
غائبین برب اجازه - آقایان : آشتیانی زاده - تولیت - کامل ماکومی - اخوان - ابوالقاسم بهبهانی امیر تیمور قوامی - دکتر عبده آصف - ناصری - اسلامی

بین اسفندیاری - صفامامی .
دیر آمدگان با اجازه - آقایان : دکتر معظلی دکتر طباطبائی - افغمی .
دیر آمدگان برب اجازه - آقایان : بیات - بهدی - ارباب - عامری - آقاخان بختیار - منصف - مسعود نایبی - دهقان - دکتر مصباح زاده - نیکپور - کلبادی - اسدی - فهردان .
آقای عباس اسکندری راجع بدارائی شرکت نفت که در سال ۱۹۲۶ بسیزده هزار و چهارصد و پنجاه میلیون لیره تخمین شده است و اصولی را که مبنی بر علل مخالفت خود با برنامه دولت ذکر کرده بودند . همچنین در باب آئین نامه مطروحه

● بین مذاکرات مشروح بکصدویست و چهارمین جلسه از یازدهمین دوره قانونگذاری

اداره تند نویسی و تحریر صورت مجلس

تخواهد ماند و معتقد بودند اسامی فائین از جلسات دو مجلس قرائت شود و نامه ای در اینباره به مقام ریاست تقدیم داشتند .

آقای امامقانی بعنوان نطق قبل از دستور بمناسبت روز ۲۱ آذر ماه شرحی از وضع آذر ماه ۲۵ آذربایجان و عملیات ماجراجویان و قیامیهای ایرانستان در ۲۱ آذر دیگر و تقدیر از فداکاری ایشان و سربازان و افسرانی که در این جنبش وطن پرستانه شرکت داشتند و در مرزهای کشور اکنون مشغول خدمت هستند شرحی بیان و پیشنهاد نمودند بشادی ارواح شهداء آذربایجان مجلس شورای ملی بکفایت قیام و سکوت نماید و باین پیشنهاد عمل شد

آقای کشاورز صدر راجع به بیانات آقای عباس اسکندری در باب آئین نامه توضیحاتی دادند و بماده اشاره نموده گفتند نفس قانون اساسی است در ماده ۱۷ نیز گفته صحیح نیست و بعد در ماده ۲۱ و ۲۴ تذکراتی داده نسبت بماده ۸۵ گفته مخالف اصل هفتم قانون اساسی است و در باب تعدید تکلم و مدت نطق نمایندگان و ماده ۱۱۶ نیز توضیحاتی داده گفتند باید نواقص آئین نامه قدیم رفع و کمالا اجرا شود

آقای تقی زاده راجع بتوضیحات آقایان پیشنهاد دهندگان و عدم رعایت نظام نامه گفتند کسانی که بدستور مجلس آئین نامه جدید را تنظیم کرده اند آنچه وجداناً صحیح دانسته اند پیشنهاد شده و در باب محدودیت نطق نمایندگان با اشاره به نظام نامه داخلی مجلس فرانسه و توضیحی نسبت به نطق قبل از دستور و تصویب اعتبارنامه ها و موضوع انتخاب رئیس و عدم حضور اعضاء کمیسیونها و بالاخره دستور مجلس بیان عقیده نمودند که مخالفین اصلاح آئین نامه در برابر تاریخ مسئول خواهند بود

بغرض نظام نامه از دستور و کفایت مذاکرات اخذ می نماید و هیچیک تصویب نشد

آقای دکتر شفق راجع بشرکت در تنظیم آئین نامه وارد صحبت شدند و چون عده برای مذاکره کافی نبود یکساعت قبل از ظهر مجلس بعنوان نفس خاتمه یافت و بصبح روز ۳ شنبه معول گردید

رئیس - نسبت بصورت مجلس نظری نیست؟ آقای دهقان .

دهقان - راجع بدیر آمدن بنده ، من گمان میکنم که اشتباه شده باشد چون بنده سر موقع حاضر بوده ام

رئیس - آقای رضوی نسبت بصورت جلسه اعتراض دارید؟ (رضوی - بله) بفرمائید

ابوالحسن رضوی - در وقت صورت جلسه چنانکه یقیناً در جلسه گذشته مطلب باز بدون این که بیک جایی منتهی شود ختم شده و در بیان بنوعی این که اکثریت نداشته و نمیشد جلسه ادامه داده بشود از این جهت مذاکرات خاتمه یافت ولی چنانچه در صورت مجلس هست خواهش و تنی و استعهای گروهی از آقایان این بود که یک قدری التفات به تشکیل مجلس و توقف آقایان در جلسه بیشتر بشود . از مقام ریاست هم استعها شده باین که همین طور که آن هم مراقب هستند مراقبت بفرمایند که در پایان جلسه هم کار بیک جایی برسد اما باز مطلب در جلسه پیش خانه نیافته ، پیشنهاد آقای وزیر دارائی مطرح شده و بلا تکلیف مانده ، جلسه بدون این که از آن اخذ

نتیجه ای بشود خاتمه یافته وما یاشدیم و رفتیم بیرون اگر جلسه باین صورت می خواهد تشکیل بشود چه فرق میکند با تشکیل شدن . اولاً از آقایان استر ماما خواهش می کنم که موافقت بفرمایند یک قدری بیشتر در خانه جلسه بمانند و تشریف داشته باشند . دوم از عده آقایان ملائمت استعها دارم که اگر اشخاصی هستند که نمی خواهند جلسه تشکیل بشود آقایان علائقت لا اقل تا یکساعت بعد از ظهر که بالاخره موقع تعطیل جلسه است تشریف داشته باشند و نگذارند که مایبکار اینجا نشسته باشیم و خلق بداندند که ما بخواهیم کار بکنیم و یک عده نمیگذارند .

ابوالقاسم امینی - آقا اگر دستوری باشد باید نشست

رئیس - چون عده برای رأی کافی نیست بعداً صورت جلسه تصویب می شود . در جلسه پیش آئین نامه مطرح بود و آقای دکتر شفق بنا بود صحبت کنند . یک پیشنهادی هم رسیده است که قرائت میشود آپکنفر از نمایندگان - عده برای رأی کافی نیست (عباس مسمودی - بفرمائید آقای دکتر شفق صحبت کنند) این پیشنهاد خوانده میشود بعد آقای دکتر شفق هم بیانات خودشان را ادامه میدهند

(پیشنهاد آقای اقبال بشرح زیر قرائت شد) پیشنهاد می کنم که دستور امروز قبل طرح پرونده راجع بآقای قوام السلطنه باشد

رئیس - عده کفایتی برای رأی نیست و اگر صحبت بفرمایند و مخالفت بشود موکول برای مجلس است

اقبال - پیشنهادی که دادم باید صحبت کنم بعد رأی بگیرید

رئیس - عده وقتی برای رأی دادن کافی شد آنوقت مطرح میشود .

اقبال - حالا مطرح کنید بعد که عده کافی شد رأی بگیرید .

دهقان - در جلسه قبل آئین نامه مطرح بود و ناطق هم پشت تریبون بود

عباس مسعودی - آئین نامه را مطرح بفرمائید آقا .

رئیس - در صورتی که مجلس اکثریت برای رأی داشته باشد میتوان دستور سابق را تغییر داد و الا همان دستور سابق ادامه دارد تا هر وقت که اکثریت حاصل شد در باره پیشنهاد توضیح داده میشود (صحیح است) چون باید برای مجلس دستور تغییر کنند . آقای دکتر شفق

۳- بقیه مذاکره در آئین نامه داخلی جدید مجلس

دکتر شفق - در باب آئین نامه مجلس باید مقدمه عرض کنم که کمیسیون آئین نامه تصعب خاصی در اینکه حتی و حکما این آئین نامه همین ترتیب که تنظیم شده است بگذرد ، ندارد تصویب آئین نامه مجلس و با اجازه اینکه آئین نامه بر وجه آزمایش در مجلس عمل بشود موقوف به نظر مجلس است ، مبدا تصور به فرمایشی که ما تصویب با اصراری در باره این آئین نامه داریم ولی چیزی که باید عرض کنم در مطالعه و تطبیق

با آئین نامه های مالک مختلف آنچه از ما ساخته بوده است با حضور اشخاص صلاحیت دار و اشخاصی که قضائی و حقوقی هستند دقت و امان نظر بعمل آمده است یک نکته دیگر هم که باید عرض کنم اینست که پیشنهاد آزمایش آئین نامه مجلس را کمیسیون آئین نامه نداده است ، این پیشنهاد را یک عده از نمایندگان معترض دادند و در مجلس هم فوریت آن صورت شده است و در این باب هم ما دخالت خاصی نداریم شاید جزء امضاء کنندگان این طرح یکی دو نفر هم از اعضاء کمیسیون آئین نامه بوده است که بنده نبودم احتیاج به تنظیم آئین نامه جدید را ما شنیدیم در مجلس ها و در ادوار گذشته بکرات نمایندگان مجلس های متعدد تذکر داده اند و این دودوره که بنده بوده ام ، دوره چهاردهم و دوره پانزدهم بکرات بگوش خودم شنیدم خودم هم دیدم و در این دوره هم آقایان معترض خودشان مکرر اظهار داشته اند که باید ممانعت و نقائص آئین نامه مرتفع بشود و در این باب مثل اینکه وحدت نظری بود (مکی - صحیح نیست آقا وحدت نظری در این باب نبود) (جمعی از نمایندگان - صحیح است آقا) (حائری زاده - شما معیوب ترش نکنید) بسیار خوب وحدت نظر نبوده است بنده خودم از جمله اشخاصی هستم که میدانم تنها آئین نامه و قانون کارها را اصلاح نمیکند یک جامعه را (صحیح است) در یک کتابی خواندم همیشه این جمله را تکرار می کنم که «قانون ملت نمی سازد، ملت است که قانون میسازد» (صحیح است) ولی از طرف دیگر بعضی از آئین نامه ها و قوانین در دنیا نقائص پیدا میکند که در تمام محافل تشریح دنیا آن نقائص را چند سال چند سال یا چند ماه بچند ماه اصلاح میکنند و این مجلس شورای ملی بود که دستور داد یک عده جمع بشوند و اصلاحاتی را پیشنهاد کنند به مجلس در تابستان گذشته عده ای از اشخاص صلاحیت دار ، چه از اعضا و کلاهی

مجلس و چه از خارج آئین نامه های تنظیم کردند و کمیسیون ما که مجلس و نمایندگان معین کردند در آن آئین نامه تجدید نظر کرد و از خارج هم آقای آقا سید یعقوب انوار را دعوت کردند بمناسبت این که ایشان سابقه زیادی داشتند و در این باب با ایشان هم مشورتی بعمل آمد . یک موضوع که هست اینست و باید عرض کنم که یک عده از آقایان گاهی میفرمایند نباید چیزی گفت که بمجلس برخورد ، حقیقت امر اینست که من هم کاملاً موافقم ، مجلس مقدس است ولی نباید هم امساک کرد از اینکه بگویند بالای چشم مجلس ایرو است در دوره چهاردهم که بنده بودم مجلس تمام شد و بودجه مملکت تصویب نشد حدود شصت ، هفتاد لایحه و طرح نوی کشوهای مجلس ماند (صحیح است) در این دوره هم که ۱۴ ماه گذشته است حدود پنجاه و چند لایحه و طرح در مجلس خوابیده است (صحیح است) وظیفه اساسی مجلس قانونگذاری است ، اوقات مجلس با صحبت گذشته است (صحیح است) البته آن صحبتها هم بجای خود مهم بوده و مفید بوده ولی عملی هم مجلس در حدود قانون گذاری که وظیفه خاص اوست باید انجام داده باشد و نداده و این را که نمی شود پنهان داشت که در خارج مردم نسبت بمجلس بدبین هستند . ملت همه این بدبینی اینست که قوانینی که مفید بحال مملکت

باشد نمیگذرد ، دولت هایی هم که بایستی قوانین را اجرا بکنند نمی مانند بایستی فکری برای ابتکار کرد و تنها چاره آنها البته تنظیم این آئین نامه نیست بنده باز تصدیق میکنم که آئین نامه تنها کارها را اصلاح نمیکند بایستی ازاده و تربیت اجتماعی افراد یک کشور کمک کند که مسائل صورت حقیقت پیدا کند ولی آئین نامه هم یکی از لوازم و شرایط است و اگر اصلاحاتی در آئین نامه بشود گمان میکنم مفید باشد حالا بطور اختصار بنده راجع به بودی که اظهار نظر شده است عرض میکنم یکی راجع بماده ۱۷ و ماده ۱۸۳ آئین نامه راجع بانتخاب رئیس و این هر دو ماده تا حدی هم سابقه داشته است آقایان فرموده اند که چرا انتخاب رئیس مشروط باشد با اکثریت تام و انتخاب اشخاص دیگر مشروط نباشد با اکثریت تام و گفتند اشکال اساسی این بود که اگر اکثریت تام حاصل نشده چه باید کرد بنده واقفاً کمی تعجب میکنم از این اشکال در تمام مجالس قانون گذاری دنیا هزار و یک ماده میتوان پیدا کرد که انتخاباتی را مشروط و محدود کرده است با اکثریت تام آنجا هر کار میکنند ماهم همان کار را میکنیم قانون میگوید باید با اکثریت تام انتخاب بشود و اگر اکثریت تام حاصل نشد یار رئیس سنی سر جای خودش میماند یار رئیس موقتی سر جای خودش میماند و لو تا قیامت باشد تا موقتی که اکثریت تام حاصل بشود حکم قانون را که با اکثریت نمیشود کرد اگر فرض کنیم اکثریت تام نشد نمیتوان انتخاب کرد پس در تمام دنیا چکار میکنند ، مگر این اکثریت تام در قوانین ملی نیست؟ این چه ارادی است که میفرمائید؟ در مواردی اکثریت نام شرط است و در مواردی هم اکثریت نسبی نظر از این ماده هم این بوده است که رئیس مجلس ، مقام ریاست مجلس ، با یک رأی مختصری انتخاب نشود (صحیح است) از ۸۰ نفر حاضر ۲۵ رأی یکی نداشته باشد و ۱۵ رأی دیگری و بکنفر با ۲۵ رأی رئیس مجلس بشود منظور این است که این رئیس با رأی کاملی انتخاب بشود با چهل و یک رأی انتخاب بشود ، بنده محظوری در این قسمت نمی بینم در باب ماده بیست و یک که خود بنده هم یک توضیحاتی دادم و آقای صدر کشاورز هم شاید یک بیانی فرمودند حضور آقایان عرض کنم ، که این آئین نامه که چاپ شده است این چاپ آخرش نیست که کمیسیون چاپ کرده باشد و گفته باشد این آئین نامه رسمی ، چونکه ماشین نویسی عملی نبود این چاپ شد و حدود بیست روز قبل خدمت آقایان فرستاده شد که نظرشان را ابراز دارند و از آقایان نمایندگان فقط سه چهار نفر چه بوسیله مراسله چه بوسیله جراید چه بوسیله صحبت در اینجا اظهار نظر کردند و کمیسیون واقفاً متشکر است از این که واقفاً آقایان نظر ایشان را فرمودند و در این جلسه اخیر اقبال آنها را هم ما در نظر گرفتیم و یک اصلاحاتی هم بعمل آمد که الساعه عرض میکنم در باب ماده ۲۱ که آن روز میفرمودند عرض میکنم جای تأمل هم هست تا حدی این بود که در شعب و کمیسیون ها اکثریت عبارت است بوجه این ماده از اکثریت عده ای که در کمیسیون ها جمع میشوند از عده حاضرین در مرکز اشکال آقایان این بود که اگر در یک کمیسیون دوازده نفر جمع شدند با دوسه نفر ممکن است در یک رأی رای بدینند ظاهر این اشکال کاملاً جلب تأمل

می کند ولی آقا يك نکته ابرای نباید فراموش کرد ومن تصور میکنم این موضوع در کشور ما تا کنون يك کمی مجهول مانده باشد و آنچه این است که اهمیت کمیسیون را ما در این مملکت بی نبرده ایم (صحیح است) تمام ما ها اهمیت زیادی بنذاکرات مجلس میدهیم (صحیح است) مجلس روی کمیسیونها بچرخد (صحیح است) کمیسیون است که در آنجا مطالعه میشود ، مذاقه میشود ، بحث میشود ، و در آنجا نمایندگان دولت حاضر میشوند ، و رسیدگی دقیق میشود کمیسیون اساس کار مجلس است (صحیح است) و در مجلس های ایران اقلاً این دودوره ای که بنده بودم و شنیدم در ادوار گذشته هم آنچه کار نمیکرده کمیسیونها است ، این که قابل گمان نیست ، کمیسیونها معتقد نمی شودواگر هم معتقد میشود بسا دوسه نفر اشخاص وظیفه شناس یا هر عنوانی میخواهد بدهد در کمیسیونها حاضر میشوند ولی بقیه حاضر نمی شوند (صحیح است) حالا میفرمائید که در یک کمیسیون ممکن است سه نفر حاضر شوند در باب مسئله مهمی آنجا تصمصب بگیرند ، عرض کردم این البته جای تأمل است ولی آقا آن اعضاء کمیسیون ها که میدانند يك مطلب مهمی مطرح است و میدانند که اگر حاضر نشوند با این دوسه نفر رأی خواهند گرفت ، چرا در این باب کوتاهی می کنند؟ چرا از وظیفه شان خودداری میکنند؟ این اعضاء که حاضر نشوند رأی آنها از بین میرود و نتیجه رای کمیسیون ها می آید به مجلس ، مجلس شورای ملی در آن باب اتخاذ تصمصب میکنند رأی میدهد کمیسیون خودش که قانون وضع نمیکند (صحیح است) این شرط برای این است که کمیسیون ها را راه بیندازد تا اعضاء کمیسیونها عقیده کنند که اگر حاضر نشوند حاضرین رأی خواهند داد ناچار حاضر خواهند شد . یکی هم در تمام محافل پارلمانی دنیا کم و بیش این سنت جاری است این مختصر بایران نیست این را ما خودمان عمل نکرده ایم ، باید عرض کنم که آئین نامه های مجلس های مهم دنیا را ما مورد مطالعه قرار دادیم و بخصوص آئین نامه مجلس فرانسه را پارلمان فرانسه را مطالعه کردیم و دیدیم که آئین نامه پارلمانهای فرانسه چنانکه آقایان میدانند آزادترین پارلمانهای دنیا است هیچ پارلمانی ما سراغ نداریم که این اندازه اختیارات داشته باشد و ما بالخصوص آئین نامه پارلمان فرانسه را مورد مطالعه و تدقیق قرار دادیم ، راجع بماده هشت که گفته شده است که کمیسیون انتخابات ۱۸ نفری راجع باعتبار نامه يك نماینده اگر اظهار رأی موافق کرد این رأی قطعی شمرده میشود و اگر اظهار رأی مخالف کرد شخص معترض علیه میتواند اعتراض کند ، در مجلس رسیدگی میشود اشکال آقایان . گویا آقای صدر کشاورز این بود چرا رأی کمیسیون قطعی شمرده میشود بایستی آنچه یعنی رأی موافق کمیسیون هم در باب اعتبارنامه در مجلس دوباره مورد بحث واقع شود در کمیسیون دوباره این قسمت را مورد بحث قرار میدهیم که این واقفاً این يك نظری است که ممکن است اضافه کرد در باب رأی موافق و مثبت کمیسیون هم مجلس محدودی چهل نفر حاضر بودند (بکنفرز نمایندگان - هفتاد نفر بودند) برای رفتن پنج نفر که با کار داشتند با علاقه نداشتند صحبت بنده را بشنوند بایستی تعطیل بشود (صحیح است) تا حال اقلاً باید امر به جلسه مجلس شورای ملی ایران برای این که دو نفر رفته اند بیرون مذاکراتش تعطیل شده است . اما موقع رأی آقا سه چهارم از

نظر آقای صدر کشاورز تأمین میشود در کمیسیون بنده هم پیشنهاد خواهم کرد ممکن است در باب رأی موافق هم مجلس رأی بدهد بنده خلاصه خواهم کرد تا وقت مجلس را بیش از این نگیرم يك موضوع نسبتاً مهم اصل هفتم قانون اساسی است راجع بشروع مذاکرات بنده با اینکه زیاد استناد به بودقوانین راه داده دوست ندارم قانون اساسی را آوردم که معنای روشن بشود اصل هفتم میگویید در موقع شروع بنذاکرات باید اقلاً ۲ سوم از اعضاء مجلس حاضر باشند و هنگام تحصیل رأی ۳ ربع مامفاد و منطوق این ماده را اینطور فهمیدیم که برای شروع مذاکرات ، شروع آنجا قید شده است ، آن عده لازم است ، بهمین دلیل هم گفتند برای رأی یعنی برای رأی هم باید سه ربع بیایند ، اما برای ادامه مذاکرات ما اینطور حدس زدیم و تفسیر کردیم که این عده لازم نیست حالا اگر آقایان هم عقیده شان این است تفسیر درست نیست تفسیر جزوه اختیارات مجلس است (صحیح است) اگر مجلس باین هم رأی داد (عباس اسکندری - نیست اینطور) که تفسیر شده است (یکی از نمایندگان - اینطور است) (عباس اسکندری - نمیتواند تفسیر بکند) اگر مجلس راجع باین ماده رأی داد (مکی - ده دوره عمل شده است) که تفسیر نشده است (صحیح است) این بعقیده من جای تأسف نیست اما يك موضوعی که باید عرض کنم این بود که آقا بنده اول عرض کردم که کمیسیون تصمصب و اصراری درباره اصلاح هیچیک از این مواد ندارد روی مطالعه نظر میدهم عرض میکنم يك چیزی هست اینست در تمام پارلمانهای دنیا که ما با رفتیم دیدیم با شنیدیم یا الان آئین نامه ها شان دست ما است حضور در نك از اعضاء برای مذاکره شرط نیست ، وجود ندارد ، آقایان آن روز میفرمودند که شاید يك نفر مذاکره کند و سه نفر در جلسه حضور داشته باشد یا اصلاً سالن خالی باشد ، تمام پارلمانهای دنیا چطور عمل میکنند ما هم عمل میکنیم ، پارلمان انگلستان ۸۰ سال عمر دارد پارلمان فرانسه دویست و سیصد سال تجربه دارد (صحیح است) اینها همه تجربه که در اندر برای این که شما این جاری را می شمارید که چند تا رأی هست از ۸۴ نفر که يك نفر کم است همه بیکار می نشینیم که چون يك نفر کم است نمیشود شمرده (صحیح است) یا این که برای قسم خوردن يك نفر بلند میشود بجای قسم خوردن ولی میرود بیرون ما این جا می نشینیم این جا منتظر میشویم که يك نفر بیاید مقدمات و تشریفات قسم بعمل آید و از این لحاظ ها آقایان ملاحظه فرمودید که چقدر اوقات گرانبهای این مملکت تلف میشود (صحیح است) در روز بنده راجع بآئین نامه صحبت میکردم (آقای نیک یور خواهش می کنم بوش صحبت بفرمائید) عرض میکنم که در روز بنده راجع بآئین نامه صحبت میکردم يك عده از آقایان تشریف بردند بیرون ، حالا رژه بود ، کار داشتند یا نمیخواستند توضیحات بنده را بشنوند در مجلس حدودی چهل نفر حاضر بودند (بکنفرز نمایندگان - هفتاد نفر بودند) برای رفتن پنج نفر که با کار داشتند با علاقه نداشتند صحبت بنده را بشنوند بایستی تعطیل بشود (صحیح است) تا حال اقلاً باید امر به جلسه مجلس شورای ملی ایران برای این که دو نفر رفته اند بیرون مذاکراتش تعطیل شده است . اما موقع رأی آقا سه چهارم از

اعضاء باید حاضر باشند ، بنده چه اجباری دارم که حکماً و حتماً این جا بنشینم صحبت آقا را گوش کنم یا آنها صحبت بنده را ، اما در باب این که این مخالف قانون اساسی است چندتا از قضات معترم این کشور در این آئیننامه و در آئیننامه سابق قضاوتشان این طور بوده است مجلس قبول نمیکند نکند (صحیح است) در باب نطق قبل از دستور مجلس سه متفاهم هجینی روی داد ، آقایان ایراد کردند که یک ربع ساعت برای نطق قبل از دستور کم است ، چرا یک ربع ساعت برای نطق قبل از دستور قائل شده اند . مگر ما در این مجلس در تمام این دوره دوره سابق ندیدیم که نمایندگان ولایات حرفهای فوری و مهم ضروری داشتند ۱۰ روز ، ۱۰ روز مدام پشت سرهم اجازه خواستند این حرف فوری موقتش گذشت و نتوانستند صحبت بکنند . بموجب ایننامه هر روز مرتباً در مجلس یکساعت وقت داده میشود برای نطقهای قبل از دستور با اینحال مفرمائید چرا یک ربع اجازه داده میشود ؟ یکی هم هر روز چهار نفر صحبت میکنند (صحیح است) ممکنست یک شخصی از همکاری در خواست بکنند ، آقا یک ربع شما اسم نویسی کنید من میخواهم صحبت کنم ممکنست بن چهار نفر این ترتیب داده شود (صحیح است) من تعجب میکنم وقتیکه این ماده ۸۷ نطق قبل از دستور را در مجلس روزانه قرار داده است بعقیده بنده از بهترین ماده های آئیننامه است . با اینهمه اینجا میگویند چرا یک ربع شده است محدود شده است ؟ در صورتیکه ممکن است یک ماه نوبت نشود و یک وکیل نتواند نطق قبل از دستور بکند (حافظی - از ترس طول کلام) اما در باب ماده ۹۱ آنچه بنده یاد دارم آقای کشاورز صدر فرمودند که این وکیل را محدود میکنند و چون واقفاً این قسمت حساس نسبت بهمه آقایان نمایندگان است کله محدودیت که می آید ما یک قدری تحریک می شویم . اینجا این ماده صریحاً میگوید (سزاوار - چرا وزراء را محدود نکردید) بنده و کلا را می گویم - که اگر رئیس دو مرتبه به نماینده اخطار کرد که شما از موضوع منحرف شده اید راجع باین موضوعی که اجازه داده میشود که نماینده صحبت کند از آن موضوع منحرف شده اید دو مرتبه رئیس اخطار کند و نماینده گوش نمیکند خارج از موضوع حرف میزند آقا مگر همه آقایان اینجا حاضر نبودیم مگر هزار مرتبه ندیدیم که نماینده از موضوع کاملاً خارج میشود میروید بی مطالب خارج از موضوع هر نطقی و در هر موضوعی و در هر موردی نطق مجاز نیست . هیچ چیز در دنیا بدون شرط و بدون قید وجود ندارد .

امینی - با نظر آئیننامه فعلی هم میتوانست جلوش را بگیرند ولی نمیگیرند .

رئیس - همین قطع کلام ناطق هم یکی از موارد عدم رعایت نظامنامه است که نیکنگاری ناطق صحبتش را بکند . مفرمائید آقا .

دکتر شفق - در باب ماده ۹۲ که آقای ملک مدنی فرمودند که گفته شده بود که وزراء وقت نطق شان نامحدود است و اوقات برای نطق نمایندگان تعیین شده است در باب وزرا هم ما اولاً مراجعه کردیم با آئیننامه های مختلف دنیا هلش اینست فلسفه اش اینست که مرسوم این بوده است که

وزیر نمی خواهد نطق یا سخن رانی بکنند ، یا موضوعاتی بدهد یا لایحه بآورد و این را بارها گفته اند قبلی برای وزیر لزوم ندارد با اینهمه برای این که سه تفاهمی در بین نباشد کمیسیون این جمله را حذف کرده است که حق نطق وزیر نامحدود نباشد (مکی - شعر هم نخوانند مثل وزیر پشت تریبون شعر بخوانند هر بی تحویل بدهند) اما آقا آمدیم به موضوع تعیین وقت برای نطق اجازه مفرمائید باز هم عرض کنم که آزاد ترین و اگر گاهی تمیز را منظور بداریم افراسی ترین پارلمانهای دنیا پارلمان فرانسه است در باب پارلمان فرانسه گفته اند که از همان کله پارله (Parler) پارلمان برای حرف زدنت چون آنجا برای نطق و اعتراض آزادترین پارلمان های دنیا است . ما این اوقات وسامات را از همان آئیننامه پارلمان فرانسه که در سابق آذربایجان برف آمده است قوای نظامی روی کوههای کردستان الان نان و لباس میخواهند . آنها نمیتوانند منتظر ۷۵ تا پیشنهاده بشوند . باید عمل کرد (احسن) هیچ راه دیگر ندارد . یک کمی دیگر کار باید در حدود وقت انجام بگیرد . الوقت کالیف وقت مثل نیغ است شمشیر است میبرد . باید کار کرد (صحیح است) در باب نطقهای مخالف و موافق مربوط بماده ۹۲ و ماده ۱۴۶ بخدا قسم است تا آنها که بنده میدانم هیچ یک از اعضای کمیسیون اصلا تصور معاهدات خارجی و مقاولات خارجی را نکردند ، ما برای مجلس آئیننامه نوشتم واقفاً هم ممکنست یک پیشنهادهای بندهند که ممکنست معاهدات و مقاولات خارجی بود ، ما کرنا محدود شود . آقایان پیشنهادهند . اصلا منظور این نبوده است ابتدا هم صحبت مقاوله معاهده نبوده است . صحبت لویایع بوده و طرحها و منظور لویایع مربوط به داخله بوده است و در لویایع و طرحها هر وکیلی می تواند نسیاست صحبت کند . آن ۱۵ دقیقه را در جلسه اخیر کمیسیون نسیاست کردیم نیم ساعت صحبت کنند و گمان کردیم نیم ساعت برای مخالفت با یک لایحه یا موافقت با یک لایحه کافی باشد . دیروز کمیسیون برای خاطر آقایانی که باز هم می خواهند برای این کار زیاد صحبت شود و ارائه اسناد و دلایل شود یک تبصره هائی گذرانید که در موارد استثنائی یک وکیل بتواند از مجلس درخواست کند که بیشتر صحبت کند و ارائه اسناد کند و اگر مجلس رأی داد برای ارائه اسنادی که کاملاً مطابق با موضوع باشد ممکنست بیشتر از یکساعت صحبت بکنند . راجع بماده ۱۱۶ آقای صدر کشاورز راجع بوقوع جنحه یا جنایت در داخل محوطه مجلس دیروز یک نظری اظهار فرمودند این نظر ایشان کاملاً اساسی بود و بنده هم عرض می خواهم که وارد یک موضوع کاملاً قضائی میشود ، نظر ایشان کاملاً صحیح بود بشرط اینکه به یک نکته توجه مفرمائید این ماده ناظرست بر این که یک مجازات قانونی یعنی تعقیب حکمفرمای از یک نماینده ای بشود این ماده ناظر است انتظامات داخلی باین معنی چون فرمودید که شاکی بامدهی خصوصی باید بموجب قانون کفر عمومی شایسته کند آقا این مجازات رسمی تعقیب حقوقی و قضائی نیست راجع بانتظامات داخلی مجلس است یک اتفاقی می افتد الان جناب آقای

رئیس به بنده مفرمائید که شما این صحبت را نکنید یا بین الانتین صحبت نکنید این تعقیب جزائی یا کیفری نیست که مشمول ماده ۱۷۳ قانون کیفری باشد این جزو انتظامات داخلی مجلس است . یک توقیف و منع موقت است و احتیاطی است از وقوع بعضی اتهامات همه ماها اشخاصی مستحب عمیبی گمان نمی کنم عصبی (باعصابانی ها) در میان ملت ایران کم باشد . یک موقع اتفاقی می افتد از آن اتفاق باید جلوگیری بعمل بیاید تا خدای نکرده . اگر کار به مراحل قانونی کشید تعقیب کیفری بعد بیاید (کشاورز صدر - باید با رأی باشد) آقای کشاورز صدر در یک موقعی این جا دعوای و اتفاقی پیدا شده و تا اکثریت هم در مجلس است و آقای رئیس هم دستور بدهند مردم را جمع بکنند دو ساعت به طرفین دعوی بگوئیم منتظر باشید تا ما رأی بدهیم در باب شما این که عملی نیست آخر باید یک چیزی مفرمائید که عملی باشد فوراً رئیس مجلس باید یک اقدامات احتیاطی بکند و مانع از ادامه جنحه یا جنایت گردد و این موضوع تعقیب جزائی نیست در باب ماده ۱۴۶ عرض میکنم پیشنهادهای اصلاحی که خارج از موضوع باشد بشخص رئیس بایستی آن اصلاحات خارج از موضوع متوقف بشود ، بنده نماینده برای این ماده چه ایرادی است ، چه عیبی است اصلاحاتی که خارج از موضوع است نباید گفته بشود مگر در تمام این مدت چندین مرتبه اتفاق افتاده است که پیشنهادهای اصلاحی خارج از موضوع داده شده است در بحث موضوع برنج راجع به بازار گانی خارجی یعنی یک موضوعی که باید مطالعه بشود ، امتیازات معاهدات خارجی را مطالعه کنند دلایل بیاورند و بالاخره یک لایحه ای آمد با چند ماده و تبصره تمام این مواد ماند و یک ماده ای پیشنهاده شد جنف القام یک دفعه یکماده راجع بیازار گانان خارجی تعویب شد بعد دولت مبتلا شد و برر مربوطه آمد این جا و گفت آقا باید توضیحات بدهم ، این اشکالات در یک مواردی برای ما فراهم میشد که در غیر موقع در غیرمورد پیشنهادهای عیولانه ای داده میشود و نتیجه هم گرفته نمیشود بتصادف یک رأی گرفته میشود ، مجلس از این سمت بکرات اظهار ناراضی کرده است ما گناهی نکن کردیم . منظور ما این بوده است که پیشنهادهاییکه با موضوع لایحه مستقیماً ارتباط ندارند نباید داده شود . شما میخواهید برنج برای ما زدنرانی ها تصویب کنید و فوریت هم دارد یک چیز خیلی جزئی هم هست در آن موضوع چه مناسبتی دارد که یک کسی بیاید پیشنهادهای بدهد راجع بسرحدات و دو ساعت هم روی این موضوع صحبت کند بایستی البته عمل باید منطبق باشد . رئیس مجلس هم تشخیص میدهد که اگر این کاملاً خارج از موضوع است . مذاکرات را توقیف میکنند حالا بطور تشخیص میشود داد که رئیس مجلس تشخیص میدهد که این خارج از موضوع است و باید رئیس مجلس مراقب انتظامات باشد . در باب ماده ۱۵۸ که گفته است ادامه مذاکرات در باب بودجه نباید قطع بشود بنده تعجب می کنم که در این باره هم اشخاصی اشکال می کنند آقا بودجه اساسی ترین و مهم ترین موضوع مجلس است در تمام دنیا بودجه مملکت است که تمام چرخهای مملکت روی آن میچرخد (صحیح است) بعضا بودجه تمام مسائل دیگر فرع بر بودجه است وقتی حکه مجلس است یک اتفاقی می افتد الان جناب آقای

بودجه مطرح است اشخاص بامیشوند قطعاً با حسن نیت یک پیشنهادهای وسط کار بودجه میدهند مجلس بودجه را میگذازد کنار چنانکه این دوره هم گذاشتیم کنار و میروید سراغ چیزهای دیگر وقت ما صرف مطالب غیر از بودجه می شود کمیسیون آئیننامه عقیده قطعی دارد که بودجه باید مقدم بر هر موضوع دیگر باشد و در وسط بودجه نباید پیشنهادهای دیگری داده شود (صحیح است) یک ماده هم ماده ۲۰۵ است راجع بقیبت نماینده و بمنزل بودن آن نماینده است این را هم گمان میکنم آقای کشاورز صدر فرمودند یا آقایان دیگری هم فرمودند نظر ندارم (سزاوار - ماده چندم است ؟) ماده ۲۰۵ یک نماینده مجلس بموجب قانون اساسی وقتی انتخاب شد وکیل مجلس است (صحیح است) صحیح است مجلس حق ندارد بتناسبت غیبت او را بمنزل سازد ما عبارت را هم اصلاح کردیم گفتیم مستعفی منظور بشود اما سر این موضوع چیست یک وکیلی آقا از طرف مت ایران انشاء الله از طرف ملت (نمایندگان - انشاء الله) نماینده میشود بموجب قانون انتخابات وزارت کشور وقتی رسماً نماینده کی یک وکیل را معرفی کرد او وکیل شناخته می شود با اینحال کمیسیون مجلس و خود مجلس حق دارد که اعتبارنامه این وکیل را رد کند مجلس میتواند اعتبارنامه وکیل را رد کند همان مجلس هم میگوید اگر یک نماینده ی بوظیفه نمایندگی خودش عمل نکرد بمنزل است (ابوالقاسم امینی - اگر مریض شد مثلاً مثل آقای ملک الشمره بهار بطور ؟) در آن ماده نوشته شده است که اگر غیبت او مجاز نباشد اگر عذر موجه نداشته باشد راجع بآقای ملک الشمره کسی حرفی ندارد مردم وکیل را برای چه انتخاب میکنند ؟ برای این است که نماینده بیاید در مجلس و در قانونگذاری شرکت کند (صحیح است) اگر یک نماینده ای اسم نمایندگی را گرفت و بعد گذرنامه سیاسی گرفت روی نمایندگی و رفت تمام او قانش را در خارجه گذراند و شاید هم روی این گذرنامه معاملات تجاری هم کرد و اجازه هم نداشت از رئیس مجلس با اینحال منتظر باشیم بگوئیم او هر روز هم نماینده است وکیل ملت است ملت او را انتخاب کرده بود که در مجلس حاضر شود و در کار های اساسی مملکت شرکت کند (صحیح است) منظور بنده این است در خانه باز آقا دو باره عرض میکنم که کمیسیون آئیننامه آنطوری که بنده احساس کردم از آقایان که یک قسمت خودشان قضات و حقوق شناسان هستند تشکیل شده است بهیچوجه امراری در اینک این آئین نامه بدون کم و زیاد بگذرد یا بموقع آزمایش گذاشته بشود ابتدا ندارد نظر باین بود یعنی نظر آقایانی که پیشنهادهای آئیننامه را دادند بر این بود که این مواد اگر ماده بماده در این مجلس مطرح بشود در این دوره که تمام نمیشود هیچ ، در انوار دیگر هم نخواهد گذشت (صحیح است) ما نبودیم و خبر نداشتیم آقایان پیشنهادهای دادند که بعنوان آزمایش این آئیننامه را مجری بدارند یعنی مصوبات کمیسیون آئیننامه را به عرض عمل گذارند تا در عمل دیده بشود چه معایبی و چه اصلاحاتی دارد در این باب مجلس مضطرب است ، میخواهد این پیشنهادهای را تصویب میکند میخواهد تصویب نمیکند بنده مطالب بیشتری داشتم ولی چون

وقت محدود است دیگر مددع نمیشوم .

رئیس - چون حالا اکثریت است دو پیشنهادهای که رسیده یکی از آقای اقبال و یکی هم از طرف آقای دکتر اعتبار پیشنهادهای آقای اقبال قرائت شد حالا پیشنهادهای دکتر اعتبار یکی یکی مفرمائید .

اردلان - تکلیف یکی یکی را مفرمائید . (بشرح زیر قرائت شد)

ریاست معترم مجلس شورای ملی پیشنهادهایکنم طرح شاهنامه از دستور خارج و لایحه مربوط بمالیات مطرح بشود .

۲ - بقیه مذاکرات راجع بپرونده آقای احمد قوام

رئیس چون پیشنهادهای اولی از طرف آقای اقبال بود اول نوبت ایشان است مفرمائید آقای اقبال چون دو پیشنهادهای در دستور است باید روی هر یک جداگانه صحبت بشود .

فولادوند - اگر چهل تا پیشنهادهای برسد باید دائم صحبت کند

اقبال - بنده این پیشنهادهای را برپروز تقدیم مجلس کرده بودم منتهی آقای امیر حسین ایلخان که عهده دار اداره مجلس بودند شاید این را توجه فرمودند و بعد از اینکه پیشنهادهای تغییر دستور نیست اجازه فرمودند که این پیشنهادهای قرائت بشود و بنده عرایض خودم را روی آن پیشنهادهای عرض بکنم اجازه مفرمائید آن پیشنهادهای دو مرتبه قرائت بشود بنده پیشنهادهای آنروزم را میخوانم که آقای ایلخان توجه مفرمائید که آن پیشنهادهای من این بود « بنده پیشنهادهای میکنم که قلابی پرونده مربوط به آقای قوام السلطنه مطرح بشود » البته آقای ایلخان این طور تصور فرمودند که این تغییر دستور نیست در صورتی که این پیشنهادهای و آن پیشنهادهای یک معنی داشت و بنده اصرار زیادی هم داشتم که آن پیشنهادهای در آنروز مطرح شود و لکن هم آن بود که آن روز روز ۲۱ آذر بود و در مجلس شورای ملی صحبت هائی راجع بوقایع آذربایجان شد و خیلی مناسب بود که واقفاً در این باب بنده هم صحبتی بکنم (صحیح است) همانطور که آقایان هم مسبقاً چندی قبیل بنده پیشنهادهای کردم که پرونده آقای قوام السلطنه مطرح بشود و توضیحاتی هم در این باب دادم مجلس هم تصویب کرد و پرونده هم بجزایان افتاد و نماینده محترم آقای صفوی هم بعنوان مخالف صحبت فرمودند و بعقیده من برخلاف مقررات از جریان خارج شد زیرا تغییر دستور مجلس همیشه باید با رأی مجلس باشد (صحیح است) و استیضاح دولت سابق مطرح شد و بنده هم پیشنهادهای داده یعنی مخالفت کردم ولی بین اجازه صحبت داده نشد و موضوع هم بتصور مسکوت ماند و رأی مجلس هم معنوم نشد . بنده عقیده دارم که پرونده آقای قوام السلطنه بتناسبت اهمیت و شخصیتی که خود ایشان دارند یکی از قضایائی است که باید بالاخره در این مجلس روشن بشود (صحیح است) آقای قوام السلطنه در موقع تصدی خودشان خدماتی باین مملکت کردند (صحیح است) بعضی هم عقیده دارند خدمت نکردند (دهقان - صحیح است) این باید در مجلس شورای ملی گفته بشود طرح شود آنگاه که عقیده دارند خدمت نکردند صحبتشان را میکنند ، آنها هم که مثل من عقیده دارند ایشان حکه بزرگترین خدمت را باین کشور کردند (صحیح است)

دلایل خودشان را میگویند و مجلس هم فضاوت میکند و رأی خودش را می دهد (صحیح است) چون بکنی برخلاف آزادی است که پرونده یکمردی که تصدیق دوست و دشمن و مخالفینش با کمال شهامت و شجاعت مملکت را از خطر تجربه نجات داده همینطور را که بماند (صحیح است) (صفوی - بعقیده سرکار) (سزاوار - بعقیده مجلس) (صفوی - عقبه مجلس نیست آقای سزاوار) به عقیده من در مملکت مشروطه آزادی سخن باید محفوظ بماند مجلس شورای ملی جایی است که تمام افکار هر نماینده و تمام عقیده خودش را با کمال آزادی بگوید (صحیح است) آنوقت مجلس فضاوت میکند و رأی خودش را می دهد اما اگر گذاشتن يك امر باین مهمی بهیچوجه بصلحت کشور نیست (صحیح است) من خیلی متأسفم که زود ما فضا را فراموش می کنیم و معاً چو حل گشت آسان شود ، آقایان یادتان رفته و خیال نمی کنم باین زودی را فراموش کرده باشید که نشون ما وقتی که برای آذربایجان میرفت در شریف آباد متوقف شد (صفوی متوقف کردند) متوقف کردند باشد ، در هر صورت متوقف شد . قضیه آذربایجان ، حل قضیه آذربایجان کار کوچکی نبود ، قوام السلطنه بزرگترین سهم را در اینقضیه دارد (صحیح است) مگر میشود حق مردم را همینطور یا مال کرد بیاورید پرونده را آقای صفوی یا شوند . امروز دیگر هم می خواهند بصحت بکنند . هر کس هم مخالف است صحبت میکنند موافقتش هم صحبت کنند مجلس رأی بدهد اگر قوام السلطنه مقصراست برود و مجازات بشود اگر هم مقصر نیست بجهت مناسبت حق یکمرد بزرگ را باید یا مال کرد (صحیح است) چندروز قبل با یکی از رفقای هم مجلس خودم که متأسفانه مخالفین سرسخت قوام السلطنه است صحبت میکردم تقریباً دو ماه قبل هم با ایشان صحبت میکردم که آقا موافقت بکنید که پرونده قوام السلطنه مطرح بشود و تعقیب بشود و تکلیف این مرد و مملکت معلوم بشود (صفوی - تکلیف مملکت معلوم است) کجایش معلوم است؟ (دهقان تکلیف يك مملکت موقوف به بقای ایشان است ؟) رئیس - بفرمائید آقا در اطراف این پیشنهاد خودتان بطور اختصار صحبت بفرمائید که مخالف هم استفاده نکنند

اقبال - اصل موضوع را باید بگویم که چرا باید مطرح بشود

رئیس - بسیار خوب در پیشنهاد بطور اختصار صحبت کرد

اقبال - بطور اختصار صحبت میکنم ، عرض کنم که با آن رفیق صحبت میکردم گفتم که آقا موافقت بفرمائید که این پرونده مطرح بشود و تکلیف این معلوم بشود اگر قوام السلطنه را مجلس واقفاً خاصی قرارداد برود دنبال مقدرات خودش و مجازات بشود و اگر هم تیرته شد تیرته بشود ، ایشان گفتند که عجله نکن حالاً من خودم هم موافقم که قوام السلطنه تیرته بشود بگذارید حالا تکلیف دولت هر چه معلوم بشود بعد دولت دیگر میآید به بینیم چه می شود تا بد به بینیم يك فرصتی بدست بیاید ، از آنوقت تا حالا ۲ ماه میگذرد چند روز قبل باز صحبت میکردم

آفتم آقا مدت گذشت گفت نه باز هم صبر کن گفتم چرا ؟ گفت بگذار دوام بآخر دوره مانده ، گفتم چرا ، گفت مینترسم اینکه مبادا قوام السلطنه زمامدار بشود ، گفتم آن کسی که جانی است نخست وزیر نمیشود و اگر يك کسی جانی نیست و خدمت هم کرده است باید زمامدار شود (صفوی - مرتشی است ، جانی نیست) من بانهایت علاقه وافری که بمقام سلطنت مشروطه و شخص امیرحضرت محمد رضا شاه پهلوی دارم و ایشان را يك پادشاه بسیار فهمیده میدانم (صحیح است) همین دستخطی که ایشان راجع بقوام السلطنه نوشته اند میخوانم این با خط شیوای ایشان در تاریخ خواهد ماند . « کاخ مرمر تاریخ ۲۷ آذرماه ۱۳۲۰ » جناب اشرف احمد قوام نخست وزیر در این موقع که بیاری خداوندی متعال فائله آذربایجان مرتفع و موفقیت بزرگی نصیب کشور گردیده است لازم میدانم خوشنودی و رضایت قلبی خود را بشما اظهار نمایم . بدیهی است در تهیه موجبات این موفقیت مساعی و اهتمامات شما تأثیر مهمی داشته است زیرا با وجود مشکلات فوق العاده استقامت شما که محرک آن احساسات مین پرستانه بوده است بوضع ناگوار آذربایجان خانه داد و بر افتخارات شما افزود انتظار داریم با همان لیاقت و شایستگی که در کارها دارید با تکمیل اصلاحات و تهیه وسایل سعادت و ترقی کشور بر مراتب رضایت مندی ما بیفزایید ، این خط پادشاه عظیم الشان ما است (صحیح است) این مشت محکمی است بر دهان مخالفین قوام السلطنه (صحیح است) (صفوی - قبل از کشف این قضایا بوده است) جلوی خورشید را با گل نمیشود گرفت (دهقان - ما هم همین را میگوئیم) شما یا باید پادشاه خودتان را تکذیب بکنید و یا تصدیق کنید که قوام السلطنه از بزرگترین خدمتگزاران این کشور است و نام ایشان در تاریخ این کشور ثبت است (صحیح است)

دهقان - حالاً عرض میکنم

رئیس - آقای دهقان

دهقان - بنده خیلی متأسفم بعضی ما بوضیعت و افکار عمومی و وظائفی که بعهده دارند هیچ توجه ندارند آقا پریروز وزیر دارائی لایحه ای آوردند اینجا که رسته ها و پیشه وران که بیچاره ها در بد مأمورین دارائی در فشار هستند از مالیات غیرلازم معاف بشوند ، هزار تالیحه دیگر اینجا هست که هر برای مملکت تصویب ضرورت دارد و از وظایف ما است ماتام اینکارها را می گذاریم کنار میآئیم راجع به تیرته آقای قوام السلطنه صحبت می کنیم . من نمیدانم اینجا چه ترك اولائی است اگر کار ایشان بماند و کارهای واجب تر مطرح بشود ؟ همین قضیه نظام نامه که سرنوشت مجلس را روشن می کند و مجلس را آماده برای کار میکند که بتواند کارهای واجب تر را انجام بدهد .

رئیس اکثریت نیست تأمل بفرمائید (پس از چند لحظه اکثریت حاصل شد)

دهقان - میآئیم راجع بکس دیگر صحبت میکنیم بنده جناب آقای اقبال با آن حرارتی که راجع بقدمات آقای قوام السلطنه صحبت کردید نمی توانم صحبت بکنم ولی بطور صریح و روشن میگویم که اینطوری که فرمودند نیست و قوام السلطنه خدمتی

باین مملکت نکرده است

جمعی از نمایندگان - کرده ، کرده ، کرده

معمد دماوندی - خفه شود بیایین تو خودت عکس قوام السلطنه را کشیدی خجالت بکش بیایین

دهقان - خجالت تو بکش

رئیس - به نشین آقای معمد دماوندی (زنک)

دهقان - ... مگر این نبود که طرفداران قوام السلطنه در دوره چهاردهم و کلام راموهن کردند و فعاشی کردند آزادی را خفه کردند و یکدوره دیکتاتوری برای قوام السلطنه فراهم کردند که بکعبه ای بیآورند بی مجلس ؟ مگر این قوام السلطنه نبود که اسلحه داد تمام کارخانه ها را مسلح کرد ، از ازل و او باش را بکسار های کارخانجات مسلط کرد و بر این مملکت حاکم کرد ، اموال مردم را بتاراج بردند در ظرف دو ماه هفت میلیون تومان بحساب قوام السلطنه رفته است بیانک شاهی ، ما چه میگوئیم ، اینجا چه جور از همچو مردی داریم دفاع میکنیم این حرفها چیست خجالت دارد آقا (اقبال - درست حرف بزنید ، نوهین نکنید خجالت دارد چیست ! من میگویم شما حرفتان را بزنید این جور حرف زدن صحیح نیست) راجع بتمام قضایای مربوط با آذربایجان مربوط باهمال و افعال قوام السلطنه مربوط باهمالی که ایشان مرتکب شده اند مدارک و اسناد غیر قابل انکاری هست میگوئید با آذربایجان خدمت کرده ؟ صریحاً نوشته که من با اضرار قشون با آذربایجان از خودم سلب مسئولیت میکنم (عده ای از نمایندگان - خیر) این سند هست در دوا بر مملکتی هست اجازه بدهید بیآوریم اینجا خواننده شود در آن موقع امیرحضرت همایون شاهنشاهی برای حفظ وحدت در مملکت برای جلوگیری از هرج و مرج برای جلوگیری از چند دستگی و دو دستگی برای اینکه آذربایجان عزیز بایران برگردد و این اصلاحات سر بهترا انجام پذیرد این دستخط را صادر کردند (سزاوار - شما هم تاسی کنید و گذشت کنید) (حاقی - الناس علی دین ملوکهم) (خنده نمایندگان) آقای قوام السلطنه روزی که قرار شد ارتش با آذربایجان برود همانروز دستخط فرمودند که تکاپ و شاهین دژ را به پیشه وری تحویل دهند اگر میخواهید بروید زنجان آنها را تحویل بدهید تا من اجازه بدهم شما بزنجان بروید و چون این حرفشان را قبول نکردند از خود سلب مسئولیت کردند و وقتی که ارتش رفت بزنجان و موفقیت حاصل کرد فتح نصیبشان شد آن وقت ایشان برگشتند تهران و همانروز در جواب ستاد ارتش صریحاً نوشتند که من نسبت با اضرار قشون با آذربایجان از خود سلب مسئولیت میکنم بنده مخصوصاً استدعا میکنم مجلس شورای ملی يك جلسه سری تشکیل بدهد (هم نمایندگان) (یکی از نمایندگان - حرف زن آقا خجالت نمیکشی ؟) (مشابهی - فضاوی میکنی تو فضاوی تو میکنی مرد که دزد ، خجالت بکش حرفش نمی زند صدایش هم در میآید ، آقای مشابهی خجالت آور است .

مشایخی - بیانات شما خجالت آور است

دهقان - بنشین سرجات

معمد دماوندی - آقای رئیس تماشای خجالت تهران چرا خجالت آور است ؟

رئیس - آقایان بنشین سر جایتان

دهقان - آقایان من خودم دوسال دنبال اینکارها رفته ام صبح وصیت کرده ام و از خانه بیرون آمده ام من با این قضایا قدم بدم بوده ام من دو سال زن و بچه ام تأمین جانی نداشتم مثل بعضی ها نبوده ام که با هر جریانی تغییر رنگ بدهم و دنبال وضعیت بروم و بدهم حالا اینجا ادعا داشته باشم .

رئیس - آقای دهقان این مخالفت با پیشنهاد است ؟ داخل موضوع صحبت کنید

دهقان - با آقای اقبال اجازه دادید که اینجا هر چه دلشان میخواهد بگویند و برای آقای قوام السلطنه هم پرویا کاندید میکنند اجازه بدهید من حرف خودم را بزنم آقای رئیس تبعیض نفرمائید

رئیس - تبعیض نیست آقایان هر چه مخالف میلشان است بگویند تبعیض است ؟ آقای اقبال میگویند چرا از دستور خارج کرده اید در صورتیکه جواب استیضاح نباید بیش از یکماه طول بکشد (اقبال - استیضاح منوط برای مجلس است) نباید تعویق بیفتد دوروز هم از یکماه گذشته بود شما که نمیدانید چرا چیزی میگوئید ؟

دهقان - قربان با آقای اقبال هم فرمودید مختصر صحبت کنند ؟

رئیس - بله دو مرتبه هم با ایشان گفتم . آقای دهقان آقای اقبال ۱۲ دقیقه صحبت کردند که پیشنهاد داده بودند شما هم مخالف پیشنهاد هستید ده دقیقه صحبت کردید ۲ دقیقه هم صحبت بکنید ولی در اصل موضوع یکساعت هم میتوانید صحبت کنید .

دهقان - . . . . . بنده بار دیگر تکرار می کنم که ما برای انجام امور شخصی و رعایت خصوصیات اینجا نیامده ایم ما وظائف سنگین و بیشتر دیگری داریم و کارهای بسیار مهتر و ضروریتری در دستور است بنده استدعا می کنم آقایان بنام وظیفه نمایندگی بآن کارها بپردازند نه باین کارهای خصوصی .

رئیس - آن که آقای اقبال گفتند که از دستور خارج شد و دو مرتبه در دستور قرار گرفت برای این بود که مطابق نظامنامه استیضاح نباید از يك ماه تجاوز کند و حال آن که ۲۲ روز شده بود باین جهت باید استیضاح بعمل می آمد و الله هیچ تبعیضی در هیچ قسمت بنده نمی کنم چون عده برای رأی کافی نیست پیشنهاد آقای اقبال . . . . . (اقبال - بنده پیشنهاد را پس نمی گیرم) پس تکبیرید چون عده کافی نیست رأی می ماند برای بعد آقای وزیر جنک بفرمائید .

۴ - معرفی تیمسار سر لشکر هدایت به معاونت وزارت جنک و تقدیم لایحه تفاوت بودجه وزارت جنک و بیانات آقای وزیر جنک

وزیر جنک - تیمسار سر لشکر هدایت را برای بست معاونت وزارت جنک بمجلس شورای ملی معرفی می نمایم (مبارک است) لایحه تفاوت بودجه ۱۳۲۶ و ۱۳۲۷ وزارت جنک را که نهایت اهمیت را برای ارتش دارد بقید فوریت تقدیم مجلس شورای ملی میکنم و تمنا می کنم تصویب آنرا دارم . بنده مطالبی دارم که باید برض مجلس شورای ملی

برسانم بدو لازم می دانم از طرف ارتش وارتشیان از اکثریت نمایندگان دوره ۱۵ تشکر و سیاستگرایی کنم . تاریخ مشروطیت نشان نمی دهد در هیچ دوره ای . . . . . (هاشم و کبیل - صحبت اکثریت و اقلیت نیست همه بارتش ملاحظه کنید) (صحیح است) تاریخ مشروطیت نشان نمی دهد در هیچ دوره ای بقدر دوره یازدهم خدمات ارتش تا این درجه تجلیل و تقدیر شده باشد . نمایندگان محترم هر يك بنوبه هر وقت فرصتی بدست آورده اند ارتشیان را تشویق فرموده اند مخصوصاً من شخصاً از آقای دکتر طباطبائی تشکر می کنم که در اطراف حقایق تاریخی راجع بشهریور ماه ۱۳۲۰ و آذر ماه نسبت بدسته ای از ارتشیان که در خوزستان فداکاری کرده اند بیاناتی فرمودند راجع بشهریور ماه ۱۳۲۰ و آذرماه بند مطالب و خاطرات بسیار زیادی دارم ولی البته وقت مجلس شورای ملی را اشغال نمی کنم و در دفعات آینده که فرصت بیشتری باشد لازم می دانم برض مجلس شورای ملی را اشغال کنم . حالاً هم بقدر از خداوند مسئلت می کنم که شهبای تیره و تاروروز های نا مطلوب شهریور ۱۳۲۰ دیگر برای ملت ایران تجدید نشود (نمایندگان - انشاء الله) بطوریکه نمایندگان محترم مستحضر هستند از شهریور ماه ۲۰ باینطرف در اقبال کابینه ها باستثنای یکی دو کابینه شرکت داشته ام و افتخار همکاری بیشتری را بانمایندگان مجلس شورای ملی داشتم و دارم . نمایندگان محترم توجه فرموده اند که کمتر وقتی شده است که من پشت تریبون بیایم و وقت مجلس شورای ملی را اشغال کنم و اگر هم عرایض لازم یا تقدیم لوابی داشته ام یا کوتاه ترین وقتی و سربهترین بیانی مطالب را عرض کرده ام و از پشت تریبون خارج شده ام . نه اینطور بوده است که بنده مطالبی نداشته ام یا ارتش نداشته است بلکه بوده و مطالب زیاد هم بوده ولی من اینطور فکر میکنم که وقت مجلس شورای ملی بسیار ذیقیمت و ذیایق آن باید صرف بدیختها و بیچارگیها و درماندگیهای این مملکت که هر روز بر رویه و بيك شکل در برابر ملت ایران عرض اندام میکنند بشود (صحیح است) بی اندازه متأسفم که امروز بر خلاف عقیده ای که داشته ام برای يك مدتی وقت مجلس شورای ملی را اشغال میکنم زیرا از شهریور ماه ۲۰ باینطرف سوء تفاهماتی برای ارتش شده است که ناچارم توضیحاتی بدهم . بشهادت تاریخ و بشهادت عده ای از نمایندگان محترم هر وقت که در کشور و در دوات پستی و سفلی و کاری بن داده اند بدون اینکه توجه داشته باشم که این کار اهدیت زیاد دارد یا کوچک است یا بزرگ است یا باشوئات من تطبیق میکنند یا نمیکند یا با کمال مسرت استقبال کرده ام (صحیح است) با نهایت صداقت و صمیمیت حتی با نهایت از خود گذشتگی و رشادت و فداکاری قبول کرده ام (صحیح است) و پس از اینکه دولت رفته و یا صلاح دانسته اند بهر کسی که گفته اند تحویل داده ام بدون کوچکترین نظری (صحیح است) و حالاً هم این اطمینان را بملت ایران میدهم تا وقتی که زنده هستم و جان دارم هیچ چیز نهرامایوس میکنم نه خسته ، این روح در من بوده هست و خواهد بود آقای مهندس رضوی اظهاراتی فرمودند که لازم میدانم برای

رفع سوء تفاهمات يك توضیحاتی بدهم در ضمن تفهیمات کلی که از ارتش کرده اند .

(مهندس رضوی - بنده از ارتش هیچ تنقیدی نکرده ام) (رفیع هر کس از ارتش تنقید کند تری دهانش میزنم کسی از ارتش تنقید نکرده است ارتش مال همه است ارتش جان ما است) شما ۵ روز اینجا صحبت کردید بگذارید بنده هم حرفم را بزنم (زنک رئیس)

رئیس - آقای مهندس رضوی ساکت باشید

مهندس رضوی - من خودم سرباز ارتش هستم از ارتش تنقید نمیکم

رفیع - هیچکس حق ندارد از ارتش صحبت کند چرا چغلی میکنید ؟

رئیس - بگذارید صحبتتانرا بکنند

بعضی از نمایندگان - يك وزیر مشول میخواهد توضیحاتی بدهد

وزیر جنک - نکاتی که مورد ایراد آقای مهندس رضوی بود به این شکل بود اول دیدن دورتر سرباز در دلبجان دوم خرید دارو از امریکا و سه استفاده از جریان سوم ، اتومبیل های افسران ارتش و چهارم ، تجملات ارتش پنجم ، نبودن سه نفر افسر برای تعلیم و تربیت افراد (مهندس رضوی - چهارم چه بود ؟) اتومبیل های افسران ارتش گفتید اتومبیل های زیادی دست افسران است که سوار میشوند و اینطرف و آنطرف میروند چهارم تجملات ارتش پنجم نبودن سه نفر افسر برای تعلیم و تربیت ارتش .

مهندس رضوی - سه نفر تیمسار برای جنک کشاورز صدر بنشین سر جای خانان .

رئیس - بگذارید بیاناتتانرا بکنند (زنک رئیس)

مهندس رضوی - گفتم سه نفر تیمسار برای جنک (عهده نمایندگان) درست حرف مرا جواب بدهید

صفوی - مبالغه نفرمائید

مهندس رضوی - شما چرا حرف من را تحریف میکنید؟ درست جواب من را بدهید منطق را با منطق جواب میگویند من امروز شما را پای معاکه میکشم

صفوی - آقای مهندس رضوی خواهش میکنم چیزی نگویید

رئیس - اگر میخواهید مجلس را شلوغ کنید که بفرمائید . بگذارید صحبتتانرا بکنند

مهندس رضوی - این کرسی را برای این بنده دادند که از ملت دفاع کنم

هکی - آقای مهندس رضوی شما ساکت باشید تصمیم گرفته اند شمارا شهید کنند

سزاوار - آقا شهید کنید چیست ؟

رئیس - آقایان ساکت باشید (زنک رئیس)

مهندس رضوی - من شهید شده ام نباید حرف مرا تحریف کنند

رئیس - من شما اخطار میکنم آقای مهندس رضوی شما حالا حق ندارید صحبت بکنید ، بعداً صحبت کنید

مهندس رضوی - من گفته ام سه نفر تیسار برای جنگ نیست حالا هم میگویم .
رئیس - شما میگویید بنشینید (زنک رئیس)
مهندس رضوی - سه نفر تیسار نشان بدهید چرا يك وزیر حرف مرا تعریف میکنند ؟ من با جان خودم بازی میکنم حرف من را با منطق تطبیق دهید .
 (در این موقع جلسه از اکثریت افتاد)
رئیس - اکثریت نیست برای صحبت آقایان اگر اجازه بدهید بعد دقیقه تنفس داده شود .
 (ساعت یازده صبح جلسه بعنوان تنفس تعطیل و پس از چهل دقیقه مجدداً ریاست آقای رضا حکمت تشکیل گردید)
رئیس - آقای وزیر جنگ بفرمائید.
وزیر جنگ - بنده خیلی متأسفم که در مذاکراتی که پیش آمد يك تشنجی در مجلس ایجاد شد . موجب شد که چند دقیقه وقت نمایندگان محترم بجهت تلف شود . بنده در عالم سر بازی اینطور فهمیده ام که مملکت مشروطه و دموکراسی باین معنی است که نمایندگان اکثر اظهاراتی دارند یا عقایدی درباره یکی از دستگاههای مملکت که حافظ امنیت کشور است داشته باشند باید حرفهای خود را بزنند و بعد هم وزیر مسئول حق دارد توضیحات لازمه در اطراف آن موضوع یا دفاع لازمه را بنماید (صحیح است) نمایندگان محترم تصدیق بفرمائید که غیر از توضیح مطلب دیگری نبود اگر قرار اینطور است که يك و كیل هر چه دلش میخواهد بگوید و وزیر هیچ نگوید ما حرفی نداریم (مهندس رضوی - فقط استعفا میکنم که تعریف بفرمائید دیگر عرضی ندارم) اما در اطراف کلیات اگر ما بخواهیم باین حقیقت رسیدگی کنیم در اطراف ارتش تا چه اندازه این تنقیدات و شایعات وارد است سه موضوع را باید بررسی کنیم تا اینکه مطلب کاملاً روشن شود بنده عرض نمیکنم که ارتش نواقصی ندارد ، البته هر دستگاهی نواقصی دارد اما چیزی که میتوان اطمینان بدیم اینست که اینجا صدی ۸۰ عیوش کمتر است ما اگر بخواهیم بر تنقیدات آقای مهندس رضوی رسیدگی کنیم باینست سه موضوع را بررسی کنیم تا روشن بشویم این تنقیدات در باره ارتش وارد است یا وارد نیست اول راجع بتاريخ ارتش بطوریکه نمایندگان محترم مستعضر هستند تاریخ ارتش میگوید که در ارتش ایران در ادوار گذشته مردمان بسیار شرفی مردمان بسیار شجاهی مردمان بسیار وطن پرستی داشتند و بهترین آثار شجاعت و شهامت را تاریخ ایران گواهی میدهد (صحیح است) اما این را باید در همین حال تصدیق کرد که قبل از زمامداری اهلحضرت رضا شاه يك ارتش را گنیزه يك ارتش در سیبیلیته و يك ارتش لایق بصورت دنیائی وجود نداشت (صحیح است) در اواخر سلطنت قاجاریه سده است ارتش در کشور وجود داشت ۱۰ اگر سازمانهایی در سابق بود در اواخر دور قاجاریه بکلی منحل شد و تنها چیزی که باقی ماند يك دسته قزاقها بودند که از حدود چند هزار نفر تجاوز نمیکردند و اینها در حقیقت گارد سلطنتی بودند . يك دسته هم ژاندارما بودند که در طرق و شوارع و در دادگستری عملی میکردند یکدسته هم سربازانی بودند که باس

طریق شوارع بکلی مسدود شده و سردار رشید کردستانی می گفتند طهران را دارد تهدید میکند و دولت خیلی نگران است از این موضوع يك کلمه را فراموش کردم بفرش برسانم این بود که در ضمن دستوراتی که اهلحضرت فرمودند این بود که آقای عباس خان قبادیان را هم مدتها است از خانه اش دور مانده همراه ببرید چون نفوذ دارد در عتبات ممکن است از او استفاده شود . بنده آمدم بهمدان وقتی که رسیدیم بهمدان و رئیس ارکان حرب را معین کردم و میگفتم که افسران را جمع کنید و در ضمن این دستوراتی که داشتم میدادم رئیس شهربانی همدان آمدم پیش من و گفت میخوام گزارش امروز را خدمتان عرض کنم گزارش امروز صبح و دیروز ظهر را میخوام بشما بگویم که امروز دو نفر را دریل شورین يك کیلومتری شهر سر بریدند که ما رفتیم و جنازه اش را برداشتیم و دیروز صبح هم آقای سید عبدالحسین طباطبائی با يك عده ای آمد بشهربانی پلیسها رازد و در و پنجره را خورد کرد يك نفر قاتلی را که در شهربانی محبوس بود از محبس برداشت و برد بنده گفتم مائمی ندارد درست میشود من دستورات کافی دادم و رفتم بطرف کرمانشاه فردا صبح وارد شدم وقتی آمدم سربازخانه بینم وضعیت چطور است ۵۲ نفر در آنجا ژاندارم بود ژاندارمها را جمع آوری کردم و دستوراتی داشتم میدادم در همین موقع که دستور میدادم اول کسی که من را استقبال کرد در منطقه قرب سلیمان کهر بود که با ۱۲ هزار سوار و پیاده به هارون آباد آمده و این تلگراف را مخابره کرد بحکومت کرمانشاه که این لشکری شنیده از طهران میآید و عباس قبادیان را همراه میآورد چون قبادیان مخالف خانواده ماست بوجوب این تلگراف میگویم الان ما در هارون آباد آمده ایم یا عباس قبادیان را تحت الحفظ تسلیم من بکنید یا اینکه من میآیم کرمانشاه و حکومت کرمانشاه و سر لشکر و خاک کرمانشاه را توپره میکنم . عهد السلطان اصرار کرد که اگر این کار را نکنید ممکن است بکرمانشاه بریزند من هنوز جواب او را نداده بودم دیدم يك ملای قوی هیکلی آمد و گفت که آقا محمد مهدی سلام رسانیده و گفته اند دیروز نوشته مرا که پایش مهر من است برده اند عدلیه و رئیس عدلیه گرفته یرت کرده و گفته این کافه یوسیده ما بدرت نمیخورد و این کار باید در عدلیه بشرد چون باسلام توهین کرده دیشب علماء و تجار در منزل ما جمع بودند و قرار گذاشتند که امروز عدلیه را آتش بزنیم و رئیس عدلیه را بکشم تا بطهران حالی کنیم که ما اسلام را نمیکند از بین برود . هنوز این مرد جوابش داده نشده بود که سیدی آمدم و گفت آقای اشرف الواعظین میگویند که مدرسه ای در راه است باسم مدرسه ناموس باز شده فرزندان ما را آنجا برده اند ما حاضر میشویم که ناموسان از بین برود این ناموس ما است ما از آنجا که بیایند حمله کنند و این مردی را که از طهران آمده بکشند و این مدرسه را هم خراب کنند تا اینکه احترام ناموس ما باقی بماند آقای اشرف الواعظین گفتند برای احترام ورود شما پیش از ظهر این کار را نکنیم بعد از ظهر میکنیم در همین موقع که جواب این شخص داده نشده بود يك مردی با

نشان هفتاب آمد و دست بلند کرد و گفت که جناب مستر کاونتسول انگلیس سلام میرساند میگویند ۸ ماه است سکه پست ما پسرحد نرفته اخیراً هم که بر حسب دستور سر کربوسبله چهار نفر سوار هندی است و فرستادیم سواران ما را دو نفرشان را در باطان قلغانها کشته اند و دو نفر دیگر را کشت کرده اند برگشته اند از طهران بما دستور داده اند که امیر لشکری که میآید مسئول فرستادن پست شما است جواب این را من نداده بودم دیدم دم در سربازخانه شلوغ شد گفتم چه خبر است گفتند سکه پست کتیری با چاق و چوب آمده اند سربازخانه رفتیم دم در سربازخانه دیدم يك جوانی را پنج دقیقه قبل يك نفر ژاندارم کشته و اشک از چشم مردم سرا زیر است هنوز من دستوری راجع باین موضوع نداده بودم و نمش آن جوان را زمین نگذاشته بودند دیدم رئیس شهربانی آمدم و گفت دو نفر را یکی در خیابان کلبی ها یکی هم در میان سربازان کشته اند آقای مهندس رضوی آن لشکر من بود که از طهران بمن داده بودند و این دم منطقه ای بود که من باید درش فرماندهی بکنم و ارگانیزه بکنم و یاقیان را سر کوب کنم من صرف نظر از خطوط بن بست لرستان و اورامان و لعون و نفت و کردستان میکنم فقط همین قسمت را آقایان توجه بفرمائید آقای مهندس رضوی بعد از فضل خدا بفاصله يك سال آنروز چنان لشکری بوجود آوردیم بملاوه اهظم اشخاص باقی و هرزه را ز یاد آوردیم و در مجلس نشاندم (صحیح است) همان لشکر آن روز بوجود آمد که امروز آقای مهندس رضوی اگر سبب توی اتومبیل سوار بشوند یا راه آهن سوار بشوند صریحاً در صبح بخوزستان بدون دفعه خاطر خواهند رسید من خوشبختانه اصحابم هیچوقت از دستم نرفته و نیروی ولی بنده خیلی متأسفم که آقای مهندس رضوی خیلی زود هصبانی شدند و توجه فرمودند که بنده میخوام چه بگویم من منظوری نداشتم و فقط توضیحاتی می خواستم بدهم (مهندس رضوی بنده اصحابم خیلی قوی است منتهی میگویم که حرفم را تعریف بفرمائید) بنا بر این آن وضعیت را توجه بفرمائید منظور از این توضیح مختصر این بود که نمایندگان توجه بفرمائید که اوضاع قبل از زمامداری اهلحضرت قفید این بود و در ضمن هزاران خدمات برجسته ای که اهلحضرت قفید باین کشور فرموده یکیش همین ارتش بود که امروز وجود دارد (صحیح است) و اگر این ارتش را امروز ملاحظه بفرمائید که سر یا ایستاده است و مثل سایر سازمانهای ما از شهریور ۲۰ به اینطرف متلاشی نشده فقط فقط مرمون توجهات شبانه روزی اهلحضرت کنونی است و پس (صحیح است) آقای مهندس رضوی اظهار فرمودند که دو نفر سرباز لباسیانشان یاره یاره بود و سوم اینسکه خرج راه نداشتند من تنها میکنم از آقایان نمایندگان محترم که برای يسک مسورد يسک دفعه شریف بیاورند بسربازخانه ها و ببینند افراد را که ما از کشور چه جود تحویل میکنیم اگر واقعا چنین مردمانی هستیم که سالم میکنیم و مریض تحویل میبیم که لابد در دهات در اطراف دیده میاید که ما

افشامی را می آوریم که از جیب بنه و از جیب مزاج و از جیب حال بسیار ضعیف هستند دارای تراخم - دارای مالاریا و دارای انواع و اقسام امراض هستند و وقتی که آنها را بسربازخانه می آوریم لباسشان تنگ و یاره یاره است که مالباسهای آنها را همان جلو سربازخانه آتش میزنیم و آنها را میبریم وسائل برایشان تهیه میکنیم . تربیتشان میکنیم و مقرری برایشان تعیین میکنیم بفرمائید غیر ؟ میرویم دوتفر را با هم مقایسه میکنیم در مملکت یکی که نظام وظیفه دیده باشد و یکی که ندیده باشد اگر صدی هشتاد از هر جهت متباین نبود حق باشما است . از جیب بنه - از جیب مزاج - از جیب روح - از جیب قدرت بنابراین همه افراد را سالم تحویل میدهم راجع باینکه اینها خرج رانده باشند مسئله خرج راه را شاهد بزرگی دارم که آقای دکتر شفق هستند و چندی قبل راجع باین موضوع با ایشان صحبت کردم . مدت زمان نیست که ارتشیان راجع باین موضوع میروند چرا آنطور است ؟ زیرا من گریه در آن بیانات قبلی خودم عرض کردم که شرافت ملی و حیثیت ارتش من اجازه نمیدهد که بعضی مطالب را عرض کنم . منی کردم که جلسه خصوصی تشکیل بدهید و حالا هم تمنی میکنم يك جلسه خصوصی تشکیل بدهید تا این نواقص ارتش را توضیح بدهم که اسباب خفت و سر شکستگی مملکت من باشد نمیتوانم حالا بگویم ، منی ای حال بود چه برای اینکار نیست . برای گرفتن سرباز آوردن سرباز لهنپاری در بود چه هست اما برای مرخص کردنش از اول تا امروز يك چنین احتیاری نبوده است . اما البته این عیب زیاد دارد و برای اینکه این قسمت اصلاح شود ما اخیراً يك شرحی نوشتیم بهیئت دولت که سه جور عمل کنید یا اینکه موافقت بکنید که هفت رyal بعقوق سرباز وظیفه اضافه شود بالنتیجه ما میتوانیم که دو رyal بحقوق سرباز اضافه کنیم که بیست رyal داشته باشد و پنج رyal هم صرفه جوئی بکنیم و نگاهداری میکنیم که بعد از دو سال که مرخص میشود این مبلغ را باو بدیم که بصرف خرج راهش برسد یا اینکه موافقت بکنید از این ۱۸ رyalی که بسرباز داده میشود ۸ رyalش را بعنوان پس انداز نگهداری کنیم که وقتی که سرباز میروند دستش بدیم هنوز جواب ندادند هر ساعت جواب رسید همانطور عمل میکنیم یا اگر لازم باشد لایحه ای بمجلس می آوریم هر کدام را که با اجازه بدهید می کنیم . راجع باینکه لباسش یاره بود عرض کردم اینرا در جلسه خصوصی عرض میکنم ، راجع بقرینه دوا از آمریکا و آن سوه استفاده می که آقای مهندس رضوی اشاره فرمودند این موضوع را باید برض برسانم که نمایندگان محترم مستعضرند که اعتبار ۱۰ میلیون دلار و ۱۶ میلیون بسته بندی و حمل و نقل ۲۶ میلیون تصویب گردید که برای ارتش اسلحه بخرند این ۲۶ میلیون دلار يك رقمی است روی کافه ، يك دلارش در دست میسون مائیت است . هیئت های تیکه بفرمائید بامریکا قطعاً موریت دارند تشخیص اسلحه بدهند و آنچه را که برای مملکت ما لازم است گزارش بدهند در نتیجه معاملات با آمریکا نه يك رyal و نه يك دلار در دست آنها نیست . بوسبله وزارتخانه مربوطه یعنی بوسبله وزارت دارائی پرداخت میشود . ارتش در این قسمت کوچکترین دخالتی نمیکند اما راجع بیکه مطلب دیگر اداره بهداری

ماهه ساله مبلغ مختصری میفرستد بامریکا که دوا بخرد و این قسمت راه هم همین آقای سرتیب اسفندیاری متصدی این کار هستند و این کار را انجام میدهند . آقای سرتیب اسفندیاری در آنجا هستند نگذاشتیم که مراجعت بکنند ، منتظر بودم که سر لشکر مراجعت بکنند کمی صوبنی تشکیل شود و رسیدگی بکنند ، اصلاً آن مبلغ ما به التفاتی که ایشان اشاره فرمودند وجود ندارد ، اممذلك رسیدگی می شود اسکر سوه استفاده نمی شده با بدترین وضعی و با سخت ترین مجازاتی که ممکنست تنبیه میکنم و سزایش را هم می دهم بمجلس **مهندس رضوی** - یعنی دکتر اسفندیاری را تنبیه بفرمائید ؟
وزیر جنگ - هر که کرده باشد اما اتومبیل افسران را که اشاره فرمودند که افسران اتومبیلها دارند برای شب نشینی استفاده میکنند بنده وقتیکه بوزارت کشور رفتم قبل از اینکه این فکر در مجلس ایجاد شود من فکر کردم که این اتومبیلها خرج زیادی دارد . از طرفی هم دنیا دنیائی نیست که اتومبیل لازم نباشد و بالاینکه اتومبیل لازم است ولی باید حداقلی که لازمت گذاشت و بقیه راجع آوری کردم و صرفه جوئی کردم . در ارتش هم از سال ۳۲۵ باین فکر افتاده بودیم که اتومبیل های ادارات که اضافه است جمع بشود . بنظر من اگر اتومبیلی که لازم است در اختیار افسران بگذاریم مبلغ زیادی مصرف میشود . بنده آمدم این عمل را کردم برای افسران ارتش بطور کلی اتومبیل تهیه کردم یعنی ۲۵ دستگاه فرد - ۲۵ دستگاه شورت وارد کردم و بافسران دادم و از حقوقشان ماهی دویست تومان برای آن برداشتم . البته برای آن افسرانی بود که واجد شرایط بودند و لازم بود که اتومبیل داشته باشند ماهی ۲۰۰ تومان میدهند دوره خدمت اتومبیل هم سه سال قرار دادم یکشاهی هم مخارج ندارد اتومبیلی را که در دستگاه ارتش است قریباً اتومبیلی است که مثلاً در بنگاه داروئی یا جاهای دیگر است يك اتومبیل وزارت جنگ دارد يك اتومبیل رئیس ستاد ارتش دارد يكی سیهید یزدان پناه دارند يكی هم سیهید شاه بختی دارند يكی هم معاون وزارت جنگ ۷-۸ دستگاه هم سرویس داریم این تعداد اتومبیلی است که ما داریم بقیه اتومبیلها مال خود افسران است نتیجه این است که هم صرفه جوئی بهتر میشود هم خوب حفظ میکنند هم ما تمهیرات نمیکیم و این عمل صد درصد بنبغ کشور است . ما کدام اتومبیلی را بدست افسران داده ایم؟ شایك دفعه تشریف بیآورید بوزارت جنگ و توضیح بخواهید . بررسی بفرمائید . چه موقعی نمایندگان محترم توضیحی راجع بیک موضوعی خواستند که وزارت جنگ از دادن جواب خودداری کرد ؟ تشریف بیآورید کارهای وزارت جنگ را از نزدیک ملاحظه بفرمائید تا برایتان روشن بشود دستگاه ارتش چه جور است ؟ راجع بتجهلات ارتش آقای مهندس رضوی اشاره فرمودند بنده اینست بطور انصاف و متعصبانه بفرمائید اینست که میتوانیم تجملات ارتش چیزی در بودجه منظور شده است ؛ که بودجه وزارت جنگ دست نمایندگان محترم است ملاحظه بفرمائید اگر ما يك دینار برای تجمیل نوشته ایم نه تنها آنرا بزنید تعقیب هم بفرمائید اصلاً بودجه ما کفایت زندگی ما را نمیدهد تا چه

برسد باین تجملات. مرض کردم نواقص زیاد است من نمیتوانم نواقص ارتش را در اینجا بپردازم آقایان برسانم که بعد جراثیم منتشر بشود مایه آبروریزی ارتش کشور باشد جلسه سری تشکیل بدهید آنوقت بنده هرايضم را خواهم کرد تجملاتی ما نداریم اگر هر آینه نظری بیاشگاه افسران و ساختمان وزارت جنگ و دانشکده افسری دارید که نمایندگان معترمانه استحضار دارند که ما اینها را نساختم و اینها را اهلحضرت رضاشاه فقید ساختند حالا اگر ما از نقطه نظر اینکه خوب نگه بداریم خوب حفظ میکنیم این جر می است اگر مقصود این است که بفرمائید (نمایندگان - خیر) این چه جر می است والا ما چه تجملی داریم آقای راجع بنیون سه نفر افسر در ارتش ...

مهندس رضوی - آقا این طور نیست عین مطلبی که بنده گفته ام جواب بدهید

رئیس - شما آقای مهندس رضوی بدم نمیتوانید صحبت بکنید حالا قطع کلام نکنید بفرمائید آقای وزیر جنگ

وزیر جنگ - نبودن سه نفر افسر برای تعلیم و تربیت افراد در این قسمت نمایندگان معترمانه اگر بررسی بفرمایند دستکاه ارتش ...

مهندس رضوی - آقای وزیر جنگ جواب مطالب بنده را با منطق بدهید

رئیس - آقای مهندس رضوی شلوغ نکنید بعدا شما میتوانی حرف بزنید حالا بگذارید حرفهایشان را بزنند بعد بیایید جواب بدهید

مهندس رضوی - چرا مقدمه غلط بچینند که صحبت بکنند؟ اول حرف مرا بزنند بعد در اطراف صحبت کنند کدام نماینده تصدیق میکند که من گفتم سه افسر؟

رئیس - آقای مهندس رضوی حرف نزنید بگذارید صحبتهایشان را تمام کنند

مهندس رضوی - آقا مقدمه غلط چرا بچینند خوب بفرمائید تیسار آزادید مشروطه است هر چه میخواهید بفرمائید.

رئیس - بفرمائید آقای وزیر جنگ **وزیر جنگ** - خواهش میکنم آقایان معترمانه درست دقت بفرمایند

شادلو - شما فرمودید افسر ارشد منظور شما از افسر ارشد همان تیسار است اول فرمودید ۵ نفر بعد فرمودید ۳ نفر

رئیس - آقای شادلو حرف نزنید شما اخطار میکنم بفرمائید آقای وزیر جنگ

وزیر جنگ - خواهش میکنم توجه بفرمائید آقای مهندس رضوی اینقدر همبانی نشوید گوش بدهید شما چه میفرمائید میفرمائید تیسار (مهندس رضوی - بله تیسار) تیسار بسیار خوب همان تیسار افسر ارتش است. اگر آقایان نمایندگان معترمانه در این قسمت توجه بفرمائید. بررسی بفرمائید در این قسمت ما خوشبختانه از سایر دستگاههای کشور قویتر هستیم یعنی دوسوم افسران ما کورهای خارجی را دیده اند مدارس نظامی دیده اند مدارس اکل دوگر و سه و سه و سه دیده هستند یادانشکده را دیده اند (صحیح است) اگر تعدادی داریم ما که این مراحل را سپری نکرده اند اما در برابر آن خدای

بزرگ ایران اینقدر لیاقت و قابلیت بآنها داده که از اکل دوگر دیده ما عقب نمانند اند حالا برای مثال حضور آقایان عرض می کنم خیلی متاسفم که اینجا وقت نمایندگان معترمانه تلف میکنم ولی مطالبی است که باید برای آقایان روشن بشود مطالبی که عرض میکنم نه از نقطه نظر خود نمائمی میخواهم روشن شود. ارتش ایران از حیث فرماندهی بعد از شاه مستغنی است (صحیح است) و دارای فرماندهان بسیار لایقی است (صحیح است) سر لشکر شیپانی وقتی فرمانده قوای فارس شد و اردو کشی کرد به تنگ تارمادی ۱۷۵۰ نفر سرباز ما آنجا کشته شد و تمام قوا با محاصره افتادند که یک نفرش قادر بنجاست نبود بعد وقتی آن اشتباه نظامی را اهلحضرت بی بردند دادگاهی تشکیل دادند و رئیس آن دادگاه من بودم در آنجا پرونده را که من باز کردم الان آن تلگرافاتی که شده در آرشو وزارت جنگ موجود است تلگراف میکند باین مضمون: که من و سربازان با غیرت ایرانی طوری قربانی تقدیم میکنیم که یکی جسد دیگری را لگد میکند و مادر آن حوض که افتادیم و محاصره شده ایم هیچگونه راه نجات برای ما نیست تنها چیزی که بنظر من میرسد امر اهلحضرت است که سیهبدمیر احمدی فوراً فرماندهی ما را قبول بکنند من با اهلحضرت قول میدهم که سیهبدمیر احمدی را بفرماندهی ما بفرستند ما نجات پیدا میکنیم این تلگرافی است که مغایره کرده اند اهلحضرت جواب فرمودند که من از سیهبدمیر احمدی چه بخواهم؟ از تمام قوایش در لرستان یک گروهان مانده و تمام قوا را بتو داده ام چطور میتوانم او را بفرستم موضوع دوم ژنرال ژاندر را استخدام کردیم برای دانشگاه جنگ بایران آمد اهلحضرت رضاشاه امر فرمودند تمام افسران باضافه آن عده که شبانه روزی تحصیل خواهند کرد افسران عالیتره ارتش بطور کلی در کنفرانسها بروند بنشینند و گوش بدهند من استدعا کردم که مرا ماف بفرمائید چون تحصیلاتی که از این بیمه بکنم بدردم نمیخورد اهلحضرت مرا معاف فرمودند فرمودند نرو آنجا من هم نرفتم بدانشگاه اولین ملاقاتی که من از ژنرال ژاندر کردم از لرستان و کردستان برگشته بود بوسیله سرتیپ انصاری آمد تهران نزد من گفتم منی میکنم شما هفته ای یکی دو روز بدانشگاه جنگ تشریف بیاورید گفتم موقع درس من گذشته و اهلحضرت مرا معاف فرمودند اگر میخواهید که با شما اختلاط بکنم که وقت شما باید صرف تعلیم و تربیت افسران شود گفتم ببخشید من قبلا مطالب را ننگفتم وقتی من رفتم وضمت اردو کشی شما را در کردستان و لرستان دیدم خیلی حس احترام و ادب برای شما قائل شدم میخواهم از شما تقاضا بکنم که شما بیایید همین صلیبات و اردو کشیهای که در لرستان کردید در دانشگاه جنگ کنفرانس بدهید صد در صد مفیدتر از درسی است که من به آنها میدهم موضوع سوم وقتی که اهلحضرت رضا شاه مرا بفرماندهی لشکر غرب فرستادند همان افرادی که فرمانده خودشان را با شمشیر قطعه قطعه کرده بودند بعد از ۲۵ روز من بطوری مهار آن لشکر را کشیدم که از پشت آراوات تا پشت سردشت یک جبهه معاربه

برای من تشکیل شد که با همان لشکر دفاع کردم و سبقتو را از بین بردم و جلالی و میلان را نشی کردم و انتظامات را برقرار نمودم. سردشت که جزء منطقه غرب و پشت دریاها حمله کرده بودند و قوای غرب را از بین برده بودند رفتم. اهلحضرت منطقه سردشت را جزو شمال غرب کردند و فرماندهی آن را بعهده من واگذار فرمودند من یک اردو کشی بآنجا کردم نوشته ای هست در وزارت امور خارجه بفرمائید تحقیق کنید قنصل ما از کرکوک نوشته وزارت امور خارجه و وزارت خارجه فرستاده برای وزارت جنگ و اهلحضرت شاه فرمودند بفرستند برای من میگویی بکنفر از قنصلگری آمده بود و میگفت که در بین راه بایکرسلم آقا را در حال فرادیدم با او گفتم چرا اینطور فرار میکنی جواب بدهد اردوی ایران دارم بیا بکنم بگویم بگویم که این طرف مرز هستی دیگر فرار چرا؟ جواب می دهم آن اردوئی که من دیدم مرز قافلی نیست و ممکن است برای دستگیری من به کرکوک حمله کند اینها نوشته دارد در ستاد ارتش، بهر حال منظور من خود ستائی نیست شکر خدایا که ارتش تشکیل شده است که کوچکترین احتیاجی با افسران خارجی نداشته و نداریم. بقدری افسران لایق داریم که برای ارتش ما کافی باشد (صحیح است) اما یک قسمتی هم راجع به ثروت افسران فرمودند، ثروت افسران، بنده مستغنی هستم که در درس زبانی با آقایان نمایندگان بدهم اکثر آقایان نمایندگان معترمانه خودشان میدانند زیرا افسران صدی نود و بیست و پنج ندارند و عده از آنها بقدر آقایان بستگی دارند (مهندس رضوی - آن پنج درصد را بفرمائید)؟ صدی پنج آن ها اگر مختصر زندگی داشته باشند، این ها میراث خانواده های دویست ساله و سیصد ساله است از این گذشته بیشتر این سخنانی که گفته میشود خالی از حقیقت است، مرحوم امیر طهماسبی وقتی از آذربایجان آمد خیلی هیاهو کردند و گفتند از پشت میدان توپخانه نمی دانم تا کجا مستللات و خانه دارد ولی بعد از آن که فوت کرد پس از شش ماه بچه های او در زمستان بعضی از نمایندگان شاهد بودند که با گویو حرکت می کردند و اثری از آثار آن خانه ها و مستللات باقی نبود، حالا با وجود این (وتون - بلی درست است) چه فرمودید؟ (وتون - همینطور است که میفرمائید) حالا با وجود اینها ما حاضریم تمام آنچه را که دارا هستیم یعنی تمام آنچه را که این افسران ارتش دارند اگر میل دارید تعیین بکنند اگر کوچکترین دزدی و باقلب، اختلاس، در کار آنها یافتید، حاضریم هر چه بفرمائید قبول بکنیم، تمام ثروت اینها را با بکنفر که از شهریور ۲۰ باینطرف با هر کاری که کرده زمین خریده زمین فروخته تجارت کرده ارتباط داشته، لوله فروخته، و هر نوع کار دیگری که کرده حاضریم مبادله کنیم حالا با وجود این موضوع دیگری عرض کنم بشهادت تاریخ و بشهادت خود نمایندگان معترمانه افسران ارتش مردمانی هستند که جان خود را در راه مملکت داده اند کسیکه جان خود را در راه مملکت بدهد برای مال ارزشی قائل نیست و ما حاضریم تمام مالان را بملت ایران تقدیم بکنیم بیایند امروز هستی ما را به بخشیم بملت ایران همه ما (صحیح است) و ما که جان مان را در راه مملکت تقدیم کرده ایم از تقدیم مالان

هم مضایقه نداریم کسیکه سردر این راه باخته وزن و ریجه اش را در راه مملکت داده مالش را زودتر از همه میدهد (صحیح است) بنده در باره این موضوع توضیحات بیشتری داشتم برای ملت ایران و ملاک و مدبرک صحیح تری دارم اما چون وقت مجلس شورای ملی ایران را میخواهم بیش از این گرفته باشم دیگر عرض نمیکنم، اما راجع بیک قسمت آقای مهندس رضوی در ضمن بیانشان فرمودند که افسران ارتش خیانت کرده اند بنده میخواهم که توجه مخصوصی باین قسمت مبذول دارند ایشان گفتند که افسران خیانت کرده اند (مهندس رضوی - بعضی خیانت کرده اند) بلی آقای مهندس رضوی بعضی بیک تعداد محدودی اگر باز بفرمائید که بیان شما را تعریف کرده ام. بلی اگر هم وجودی داشته باشد برای بکنم معذورم. بیک جامعه ای را که نمیشود آلوده کرد. ما خیانت کرده ایم؟ این قبرستانهایی که در این مملکت هست شما بروید به پیشین، یک گردان سرباز را خلع سلاح کردند وقتیکه من رفتم (مهندس رضوی - منم از طرف هانها میگویم) بلرستان در تنگ زاهد شیر چند هزار نفر مرا محاصره کرده بودند و یک گروهان سرباز را با شمشیر قطعه قطعه کرده بودند با فرماندهش البته من رفتم جسد این افراد را لگد کردم و از محاصره در آمدم. من وقتی رفتم خرم آباد را بفرماندهی گرفتند که این قوای کم چطور ما را شکست دادند مجدداً باین فکر افتادند که ما را از پا در آورند، محاصره ای هم درست کردند و در شب هفدهم بنا بود که بفرم آباد حمله کنند در همان روزها هم غط رجعت مرا قطع میکردند هر روز هفت هشت نفر را مجروح و مقتول میآوردند. بفرم آباد تلگراف کردم ب طهران فرمودند یادرحال تدافعی بنایید و با خرم آباد را تخلیه کنید و بیایید بروجرد هیچکدام از اینها هم برای من مقدور نبود من بررسی کردم که قوای ما دگورزه میشوند و از با درمیانند بجائی میرسد که تمام افراد دوا این معاصره از بین بروند و حتی ممکن است یک عده ای از افراد ما را دستگیر کنند و من باین هفت و نیک تن درندادم و برای ملت ایران نتوانستم تحمل بکنم اما این ارتش را خدا حفظ کرده برای حفظ ملت ایران، ارتش وظیفه دار حفظ حیثیت مملکت است دونه از افسران خوب هم در آن موقع با من بودند یکی سیهبدمیر شاه بعضی که آن موقع سرتیپ بود او را احضار کردم یکی هم سرهنگ کهگو را معرمانه با آنها تبادل افکار کردم و از سه طرف بآنها حمله کردم. شب یازده من با دوهزار سرباز که با خود داشتم حمله بکردم بدوازده هزار نفر سواره و پیاده و همان عملی را کردم که پس از چهل و هشت ساعت جنگ هشتصد نفر زنده گرفتیم و پس از آن دیگر تا حال بچه های ولایت ثلاث باسایش هستند و زندگیشان در امن و امان باقی ماند آنوقت با پس فکر رفتم که اگر آخرین سرباز من کشته شد و خودم کشته نشدم انتحار کنم و تمام اسناد رمزی که همراه داشتم سوزاندم که مبادا بدست آنها بیفتد

اینطور فکر کردم که با بعد از من خواهند گفت که مرد شجاعی بوده و تن در نداده است که در محاصره باقی بماند یا اینکه خواهند گفت مرد دیوانه ای بوده بهر حال بهتر از این بود که تسلیم شوم آقای مهندس رضوی شما اگر خادم میخواهید پیدا کنید در مملکت تاریخ را مطالعه کنید بنده عرض نمیکنم که خائن وجود ندارد اما اشخاصی هستند که جان دادند و خیانت نکردند سر لشکر امین در نهایت جوانی و قدرت جان داد (مهندس رضوی - منم از طرف او عرض کردم) اینکه عرض می کنم نه از نقطه نظر خود نمائمی است بلکه از نظر احترام ارتش است ۸۰ سال جدم ۷۰ سال پدرم ۶۰ سال خردم دولتک عمرمان در ارتش این مملکت گذشته از جنگهای هرات تا شهریور ۲۰ ما در تمام جنگها شرکت داشته ایم برونده های مرا به پیشیند اگر کوچکترین اشتباه نظامی کوچکترین اشتباه سیاسی یا جراتانات سوئی در ما پیدا کردید که در این مملکت هست شما بروید به پیشین، یک گردان سرباز را خلع سلاح کردند وقتیکه من رفتم (مهندس رضوی - منم از طرف هانها میگویم) بلرستان در تنگ زاهد شیر چند هزار نفر مرا محاصره کرده بودند و یک گروهان سرباز را با شمشیر قطعه قطعه کرده بودند با فرماندهش البته من رفتم جسد این افراد را لگد کردم و از محاصره در آمدم. من وقتی رفتم خرم آباد را بفرماندهی گرفتند که این قوای کم چطور ما را شکست دادند مجدداً باین فکر افتادند که ما را از پا در آورند، محاصره ای هم درست کردند و در شب هفدهم بنا بود که بفرم آباد حمله کنند در همان روزها هم غط رجعت مرا قطع میکردند هر روز هفت هشت نفر را مجروح و مقتول میآوردند. بفرم آباد تلگراف کردم ب طهران فرمودند یادرحال تدافعی بنایید و با خرم آباد را تخلیه کنید و بیایید بروجرد هیچکدام از اینها هم برای من مقدور نبود من بررسی کردم که قوای ما دگورزه میشوند و از با درمیانند بجائی میرسد که تمام افراد دوا این معاصره از بین بروند و حتی ممکن است یک عده ای از افراد ما را دستگیر کنند و من باین هفت و نیک تن درندادم و برای ملت ایران نتوانستم تحمل بکنم اما این ارتش را خدا حفظ کرده برای حفظ ملت ایران، ارتش وظیفه دار حفظ حیثیت مملکت است دونه از افسران خوب هم در آن موقع با من بودند یکی سیهبدمیر شاه بعضی که آن موقع سرتیپ بود او را احضار کردم یکی هم سرهنگ کهگو را معرمانه با آنها تبادل افکار کردم و از سه طرف بآنها حمله کردم. شب یازده من با دوهزار سرباز که با خود داشتم حمله بکردم بدوازده هزار نفر سواره و پیاده و همان عملی را کردم که پس از چهل و هشت ساعت جنگ هشتصد نفر زنده گرفتیم و پس از آن دیگر تا حال بچه های ولایت ثلاث باسایش هستند و زندگیشان در امن و امان باقی ماند آنوقت با پس فکر رفتم که اگر آخرین سرباز من کشته شد و خودم کشته نشدم انتحار کنم و تمام اسناد رمزی که همراه داشتم سوزاندم که مبادا بدست آنها بیفتد

من افتخار بصلتی و دست وزارت نمیکنم من افتخار بجراحتها و شکستگی های استخوانم می کنم من افتخار می کنم که قسمت اعظم بیوفه های این مملکت را بسینه اسب من شکافتم من افتخار می کنم که یک وجب خاکهای غرب و قسمت اعظم مرز های کشور را سم اسب من کنده من افتخار به پشتیبانی ملت ایران دارم من افتخار بآراه نمایندگان دارم اگر میفرمائید خیر حاضر من الان رای بگیرم من ۸۰ در صد رای دارم در این مجلس من سربازی هستم در راه مملکت چه احتیاجی دارد. (مهندس رضوی - من عرض نکردم رای مجلس عرض کردم اگر نمی توانید اداره کنید) بنده عرض کردم دستکاه وزارت جنگ و ارتش مثل سایر دستکاه های کشور تقیبه دارد و نواقصی دارد اما نمایندگان هم تصدیق بفرمائید که بهتر از سایر دستکاه های مملکت است (صحیح است) اعتراف میکنم یک بودجه ای را کشور بیا بدهد اما در برابر یک رزمای که دیروز دیدید که سربازی که در مملکت هست از نمایندگان میبرسم تصدیق بفرمائید از پشت آراوات تا سبزی فروش تهران را کی محافظت میکنند بغیر از سرباز؟ کی یک پاسبان یا یک ژاندارم دیدید که دو سرباز عقبش نیست؟ آیا او امر دولت را سرباز اجرائی کند؟ حتی جمع آوری غله هم با سرباز نیست؟ (صحیح است) نوبی سربازخانه سرباز نیست آقا؟ ارتش با کمال درستی وظایف خودش را انجام میدهد ولی همانطور که عرض کردم نواقص زیادی هست که باید مرتفع شود اما چنانکه نمایندگان معترمانه توجه بفرمایند صدی ۸۰ از دستکاه های دیگر بهتر است من یک موضوع را از شما می پرسم آقای مهندس رضوی آیا شما در دستکاه های دیگر جای اعتراض ندیدید که هم اش پارتش اعتراض کردید؟ کدام تابستانی است که بچه های معصوم یا بزه نواها از بی بخی صبحه نکشند و کدام خانه ایست که از بی آبی فریاد نکند؟ بنده راجع بسایر مسائل چیزی عرض نمی کنم و فقط در اطراف ارتش صحبت میکنم در هر حال اطمینان داشته باشید که ارتش در این مملکت تاجان دارنده ایمان دارنده هیچ چیز آنها را خسته نمی کند هیچ چیز آنها را فرسوده نمی کند یا س در زندگی آنها حکم فرما نخواهد شد روز بروز هم قوی و قویتر خواهند شد برای خدمت بمملکت (احسن)

مهندس رضوی - چون مطالبی که فرمودند هم اش راجع برایش من بود که تعریف فرمودند، اجازه میخواهم جواب بدهم.

۵ - تقدیم لایحه راجع به ۴ دوازدهم بودجه مملکتی از طرف آقای وزیر دارائی

رئیس - آقای وزیر دارائی **وزیر دارائی** - صحبت زیادی با آقایان ندارم از یک طرف ما در حال اقدام هستیم و از یک طرف هم آقایان مسبوق هستند که بودجه امسال مملکت از موقعی که داده شده بود تا کنون مجال وسیعی برای رسیدگی آن نبود با اینکه بودجه کل تقدیم شده بود چون کارهای دیگری در پیش آمده جمالی

نشده است و با اینکه نه ماه از سال میگذرد در این ۹ ماه مخارج و حقوقات بوسیله يك دوازدهم پرداخته شده از طرف دیگر دولت در نظر دارد که ۳ ماه قبل از سال آینده بودجه سال آتی را تقدیم کند برای تنظیم بودجه سال آینده محتاج يك چند تبصره بوده است که ضمن قانون بودجه امسال تقدیم شده بود با ضمن يك دوازدهم قبل از پیشنهاد شده است لی بطوریکه آقایان مسبوق هستند این تبصرهها تصویب نشده باین جهت دولت نمیتواند بودجه سال آینده را تنظیم کند و از طرف دیگر راجع به بودجه امسال که مجالی برای استرداد و تصحیحش نیست لایحه ای تقدیم میشود تقاضای فوریتش را نمیکنم برای اینکه بکمسیون برود (در این موقع آقای صدر کشاورز

بوسیله زدن دست روی میز اجازه خواستند) (رئیس مکر جنو آقایان مداد نگذاشتند ؟) (صدر کشاورز - نهر) (رئیس - آقای وزیر دارائی بفرمائید) تقاضای فوریتش نشده است که مجالی باشد اگر آقایان محترم نظریاتی دارند بفرمائید که در کمیسیون حاضر بشود و رایورتش بیاید برای مجلس این دوفصلت است یکی قسمت راجع به يك دوازدهم است که تصویب آن برای تنظیم بودجه سال ۱۳۲۸ مؤثر است و يك قسمت دیگر راجع به تبصرهها.

رئیس - بکمسیون بودجه فرستاده میشود.

(در این موقع جلسه از اکثریت افتاد)

رئیس - اکثریت برای مذاکره نیست.

مهندس رضوی - پس نوبت من محفوظ بماند

رئیس - هر چند بشخص شما چیزی نگفتند ولی بسیار خوب نوبت شما محفوظ است.

مهندس رضوی - از آقایان همکاران

محترم استدها میکنم ده دقیقه در مجلس تشریف بیاورند و هریض من را بشنوند و تشریف ببرند.

۶- موقع دستور جلسه بعد - ختم جلسه

رئیس - پیشنهادی داده شده بود آقای دهقان

هم مخالفت کردند و محتاج برای بود الان برای مذاکره

هم عده کافی نیست چهار مد برای رأی بنا بر این جلسه را به پس فردام و کول می کنیم.

(جلسه نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت